

**UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO
PRAHA**

BAKALÁŘSKÉ PREZENČNÍ STUDIUM

2013 – 2014

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Aneta Hlásková

**REFLEXE ZÁKONA O MATRIKÁCH V OBLASTI
STÁTNÍ SPRÁVY**

Praha 2014

Vedoucí bakalářské práce: JUDr. Aleš Zpěvák

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR FULL – TIME STUDIES

2013 – 2014

BACHELOR THESIS

Aneta Hlásková

**REFLECTION REGISTRIES ACT IN STATE
ADMINISTRATION**

Prague 2014

The Bachelor Thesis Work Supervisor: JUDr. Aleš Zpěvák

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne

Aneta Hlásková

Poděkování

Chtěla bych poděkovat svému vedoucímu JUDr. Aleši Zpěvákovi za vedení a za pomoc při zpracování práce. Dále bych ráda poděkovala Magistrátu města Kladna, zejména oddělení matriky za jejich cenné rady a poskytnutí informací.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá reflexí zákona o matrikách v oblasti státní správy. V práci je popsána historie matriky a jak se matrika vyvíjela až do současnosti. Dále je zde prováděna komparace části starého a nového občanského zákoníku zejména je zaměřena na rodinné právo. Následně jsou v práci popsány zásadní rozdíly české a slovenské matriky. Závěr bakalářské práce se věnuje komparací všech uvedených problematik.

Klíčové pojmy

Manželství, matrika, matrikář, narození, registrované partnerství, úmrtí.

Annotation

This bachelor thesis reflects on the Registry Act in the state administration system. This work describes the history of the register up the present time. Also, a comparison which focuses on the family law of the old and the new Civil Code is made. Subsequently, the work describes fundamental differences between Czech and Slovak registers. In the conclusion of this work, all these issues are compared.

Key words

Births, death, marriage, registered partnership registrar, registry.

OBSAH

ÚVOD.....	8
1 PROBLEMATIKA MATRIKY V RETROSPEKTIVNÍM POHLEDU.....	9
2 PROBLEMATIKA MATRIKY V RECENTNÍM POHLEDU S AKCENTEM NA ZÁKON O MATRIKÁCH	11
1.1 Sbírka listin, potvrzení ze sbírky listin, nahlížení do sbírek listin	13
2.2 Příslušnost k zápisu, zápisy do matričních knih a elektronizace matrik.....	14
2.3 Matrikář	17
2.4 Kniha narození	22
2.5 Matrika manželství a kniha manželství	23
2.6 Kniha úmrtí	27
2.7 Určení otcovství	29
2.8 Matrika registrovaného partnerství	30
2.9 Vidimace a legalizace	32
2.10 Správní poplatky na úseku matrik a přestupky	35
2.11 Jméno, příjmení a správní řízení	36
2.12 Zvláštní matrika	39
2.13 Státní občanství	42
3 KOMPARACE ZÁSADNÍCH ROZDÍLŮ VE STARÉM A V NOVÉM ZÁKONU O MATRIKÁCH A KOMPARACE STARÉHO ZÁKONA O RODINĚ A NOVÉHO OBČANSKÉHO ZÁKONÍKU – RODINNÉ PRÁVO.....	45
4 PODSTATNÉ ROZDÍLY VE SLOVENSKÉ MATRICE OPROTI ČESKÉ.....	50
ZÁVĚR	52
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	54
SEZNAM PŘÍLOH.....	56

ÚVOD

Téma bakalářské práce s názvem Reflexe zákona o matrikách v oblasti státní správy je velice zajímavé a to i z důvodu, že téma o matrikách se týká každého z nás. Matriční úřad ve většině případů navštíví skoro každý, a to například při příležitosti vydání rodného listu dítěte, nebo když požádáme o nový rodný list třeba v případě ztráty. Člověk může matriční úřad navštívit při příležitosti jako je uzavření manželství, uzavření registrovaného partnerství, ale i při událostech jako je vydání úmrtního listu pozůstalého. Naše údaje jsou v každém případě zapsané v knize narození anebo v knize úmrtí.

V první kapitole bakalářské práce je vylíčena problematika matriky z retrospektivního tedy z historického pohledu. V této části je popisována matrika podle časové posloupnosti na základě toho, jak se matrika vyvíjela a to už od 12. století až po 20. století. V další části je matrika řešena v recentním pohledu, tedy z pohledu, kdy nejdůležitějším právním předpisem je zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů. V této kapitole je podrobně charakterizována funkce matrikáře a předpoklady jeho práce nebo jsou zde detailně popsány matriční knihy, do kterých matrikář zapisuje matriční události.

Další kapitola je zaměřena na komparaci zásadních rozdílů, jak ve starém a v novém zákonu o matrikách, o jménu a příjmení, tak i porovnání důležitých rozdílů ve starém zákonu o rodině a v novém občanském zákoníku – rodinné právo, který je platný od 1. ledna 2014. Rok 2014 přinesl do oblasti matrik značné změny, které budou charakterizovány v práci.

V poslední kapitole jsou popisovány důležité rozdíly mezi českou a slovenskou matrikou. Zajímavé je, že slovenská právní úprava se řídí zákonem č. 154/1994 Sb., o matrikách a zvláště zákonem č. 300/1993 Sb. o jménu a příjmení (mene a prezviesku).

1 PROBLEMATIKA MATRIKY V RETROSPEKTIVNÍM POHLEDU

Matriky rozhodně prodělaly dlouhý a pozoruhodný historický vývoj. Ve středověkých knihách se zapisovaly zápisy o křtech, biřmování a sňatech. Dále se zapisovaly informace o pohřbech a úmrtích. V roce 1137 bylo nezbytně důležité vést tyto knihy Lateránským koncilem. Knihy se vedly nejednotně, psaly se různými jazyky a dokonce nebyl vytvořen obsah knih. Docházelo k tomu, že v jedné knize může pohromadě být zápis o křtech a úmrtích, ale i sňatky a to vše pohromadě.

Roku 1563 díky Tridentскому koncilu byla nařízena farářům povinnost zapisovat křty a sňatky. V matričních knihách lze najít písmo, které se již dnes nepoužívá. Samozřejmě také záleželo na faráři, na jeho pečlivosti a čitelnosti písma.

V roce 1614 byly matriční zápisy rozšířeny o zápisy úmrtí Římským rituálem „*Rituale romanum*“, tedy liturgickou knihou, která obsahovala bohoslužebné nařízení římskokatolické církve, které byly vykonávané mnichy. Doposud vše záviselo na posouzení zapisovatele, ale potom byla sjednocena podoba a význam matričního zápisu. Faráři psali různými jazyky a to češtinou, němčinou a latinou. Josef II. nechal v roce 1781 vyhlásit matriky za veřejné listiny.

Co se týče rodných příjmení, tak císař Josef II. chtěl kvůli ekonomickým důvodům, aby byla zavedena přesná evidence obyvatel. V prvních předpisech, které byly vydány v roce 1772 a 1779 se používala rodová jména, popř. dědičná příjmení. V roce 1784 vydal Josef II. císařský patent a došlo k prvním zákonným úpravám. Farářům bylo nařízeno zapisovat matriční zápisy do předepsaných formulářů a museli zapisovat každý matriční zápis do zvláštní knihy. Tento patent nařídil, že také židé museli povinně vést matriky. Až v roce 1849 bylo evangelické církvi svěřeno vedením matrik, ačkoli si je pro své potřeby vedla již dříve. Faráři vedli mimo jiné také civilní matriky. V těchto matričních knihách zapisovali faráři zápisy osob, které byli bez vyznání nebo členy církvi, které stát neakceptoval.

Jméno z historického hlediska dostávalo často dítě podle dnu, kdy se narodilo a obvykle ho vybírali rodiče. Při křtění dítěte se vybíral také jeho ochránce neboli světec, po kterém bylo dítě pojmenováno. Zatímco příjmení je zpravidla dědičné

po otci. V civilních matričních knihách, které vedli katoličtí faráři, byly vedeny zápisy o matričních událostech pro osoby bez vyznání nebo pro členy církví, které neuznával stát. Podle zákona ze dne 9. dubna 1870, č. 51 ř. z., vedly tyto matriky správní okresní orgány.

Legitimace dítěte podle § 161 občanského zákoníku z roku 1811 se prováděla buď u okresního soudu, okresního národního výboru nebo u správce vedoucího matriky podle místa narození dítěte nebo bydliště rodičů, pokud rodiče uzavřeli manželství a to po narození dítěte, přitom otec se k dítěti přihlásil. K tomuto procesu bylo zapotřebí alespoň dvou svědků.

Jedna z důležitých historických událostí je rozhodně 1. leden 1950, kdy došlo k zásadní změně pojetí ve vedení evidence obyvatelstva. Tohoto roku v platnost vstoupily tři zákony a to zákon č. 268/1949 Sb. o matrikách, zákon o zatímních změnách v některých občanských věcech právních č. 266/1949 Sb. a zákon o právu rodinném č. 265/1949 Sb., kterými byly provedeny ústavní zásady o rovnoměrném postavení muže a ženy a rovnoměrném postavení manželských či nemanželských dětí.

V souvislosti se zavedením obligatorního občanského sňatku, ke kterému došlo reformou manželského a rodinného práva, bylo zapotřebí i spojení nejednotného matričního práva jak v Čechách, tak i na Slovensku. Zákon č. 268/1949 Sb. tuto nejednotnost odstranil a církevní matriky se staly majetkem státu a přešly do správy národních výborů. Církev si od té doby vedou své církevní matriky a zapisují do nich farní matriční události. Zákon č. 268/1949 Sb. byl zrušen a byl vytvořen nový zákon 301/2000 Sb., který platí dodnes.

2 PROBLEMATIKA MATRIKY V RECENTNÍM POHLEDU S AKCENTEM NA ZÁKON O MATRIKÁCH

Matrika pochází z latinského slova *matrix*, což znamená kmen. Zákon o matrikách nám říká, že „Matrika je státní evidence a) narození, uzavření manželství, vzniku registrovaného partnerství (dále jen „partnerství“) a úmrtí fyzických osob na území České republiky, b) narození, uzavření manželství, vzniku partnerství a úmrtí, k nimž došlo v cizině, jde-li o státní občany České republiky (dále jen "občan", c) uzavření manželství, k nimž došlo v cizině, byl-li život snoubence přímo ohrožen a nejde-li o občany.“¹ Slovem občan je v zákoně o matrikách myšleno státní občan České republiky.

Působnost na úseku matrik je:

Ministerstvo vnitra

Ministerstvo vnitra je orgánem státní správy, který spravuje vnitřní věci a to například: jména a příjmení, matriky, státní občanství, občanské průkazy, evidenci obyvatel a rodná čísla. Ministerstvo vnitra je metodickým, poradním, konzultačním nebo kontrolním a koordinačním orgánem vůči krajskému úřadu a matričním úřadům.

Krajský úřad

Vykonává kontrolu vedení matričních knih a sbírek listin u úřadů s rozšířenou působností ve svém správním obvodu, a to nejméně jednou ročně a dále kontroluje výkon přenesené působnosti souvisejících agend. Kontrolu provádí dále i u ostatních matričních úřadů ve svém správním obvodu. Zde kontroluje, co s vedením matrik souvisí včetně vidimace a legalizace, správní řízení, vybírání správních poplatků apod. Kontrola vedení matrik a sbírek listin náleží příslušnému úřadu obce s rozšířenou působností. Krajský úřad provádí např. vyšší ověřování matričních dokladů, vysvědčení o právní způsobilosti k uzavření manželství dále obnovuje sbírku listin nebo ověřuje způsobilost matrikáře matričního úřadu ve svém správním obvodu.

¹ Zákon č. 301/2000 Sb., ze dne 2. srpna 2000, o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o matrikách). In: *Program Codexis*, 2000, s. 1, identifikační č. a dostupnost nejsou uvedeny.

Postup o oznámení kontrole je zavazující podle interního předpisu - kontrolní řád krajského úřadu a je v dostatečné době před provedením kontroly písemně oznámena kontrolovaného subjektu. Dostatečnou dobou je 14 dní před provedením kontroly. Poté je pověřenými pracovníky provedena samotná kontrola a povinností kontrolujícího je prokázat se písemným pověřením ředitele krajského úřadu. Kontrolovaný je povinen předložit kontrolujícímu na jeho žádost ve stanovené lhůtě požadované podklady a poskytnout mu informace, které jsou nezbytné k provedení kontroly. Jednou z povinností kontrolujícího je oznámit starostovi obce zahájení a ukončení kontroly. Dále je důležité zjištění skutečného stavu kontrolovaných skutečností a porovnání je s právními předpisy a pořízení písemného protokolu o výsledku kontroly.

Úřad obce s rozšířenou působností

Provádí u všech matričních úřadů ve svém správním obvodu kontrolu a vedení matričních knih (včetně sbírek listin), a to minimálně jednou ročně. Tato kontrola jednou ročně je u některých obcí naprosto zbytečná, jelikož některé obce mají do roka jen pár záznamů do matričních knih. Matriční činnost prováděná úřadem s rozšířenou působností je minimálně jednou ročně kontrolována příslušným krajským úřadem. Úřad obce s rozšířenou působností provádí odbornou zkoušku vidimace a legalizace pro pracovníky obcí ve svém správním obvodu. Mezi jejími dalšími činnostmi je vyšší ověřování rodných, oddacích a úmrtních listů, dále vysvědčení o právní způsobilosti k uzavření manželství

Matriční úřad

Matričními úřady jsou obecní úřady. V hlavním městě Praze to jsou úřady městských částí. Dále to jsou územně členěná statutární města, úřady městských částí nebo úřady městských obvodů a území vojenských újezdů. U matričních úřadů si může občan vyřídit např. uzavření manželství, agendu narození, agendu úmrtí, změnu jména a příjmení, nahlédnutí do matričních knih, vidimaci a legalizaci. Kontrolu matričních úřadů provádí úřad obce s rozšířenou působností nejméně jednou ročně. Předmětem kontroly je vedení matrik a sbírek listin. Dále není možné, aby jedna obec kontrolovala ve výkonu přenesené působnosti druhou obec.

Rok 2003 byl prvním rokem, kdy kvůli reformě veřejné správy byla přerozdělena působnost a pravomoc bývalých okresních úřadů na úřady s obcí rozšířenou působností a úřady krajské.

1.1 Sbíрка listin, potvrzení ze sbírky listin, nahlížení do sbírek listin

Matriční úřad spravuje matriční knihy a sbírky listin (listiny, které tvoří sbírku listin a fungují jako písemný materiál pro zápis v matriční knize, včetně jeho oprav nebo změn). Sbíрку listin za uplynulý kalendářní rok předávají jednotlivé matriční úřady příslušnému krajskému úřadu nebo příslušné obci s rozšířenou působností a to nejpozději do konce února následujícího roku. Od 1. ledna 2006 je povinné zápis matriční knihy tisknout počítačovou formou, který je součástí sbírky listin.

Krajský úřad si ve většině případů dohodne s úřady obcí s rozšířenou působností, že mu obce předají sbírky listin připravené podle vyhlášky (uložené v archivačním boxu tak, že je možné je znovu zkontrolovat, nadepsat a uložit zpět do spisovny). Archivační boxy je nejlépe naplnit maximálně do jedné třetiny, aby je krajští matrikáři mohli v průběhu let průběžně doplňovat a nemuselo docházet k přerozdělení obsahu. Archivační boxy vydrží alespoň několik let. Listiny, ve kterých úřad vykonal dodatečný zápis, změnu nebo opravu, matriční úřad předloží k založení do sbírky listin a to jednou měsíčně. Úřad je povinen chránit tyto údaje, aby nedošlo např. k poškození či zneužití.

Matriční úřad, krajský úřad nebo úřad s rozšířenou působností vystaví potvrzení, které se týkají údajů ve sbírce listin. Mezi nejčastější žádosti o vydání potvrzení ze sbírek listin bývá žádost o informaci hodiny narození. Tato žádost stojí 50 Kč. Problém může nastat osobě, která si vyžádá potvrzení ze sbírky listin a je narozena před rokem 1949. Matriky a sbírky listin do roku 1949 vedly církve a hodina narození ve většině případů není ve sbírce listin narození zapsána. Často nebývá uvedena hodina ani v matričních knihách, které řídí stát od roku 1950. Tuto informaci je možné dohledat v materiálech (sbírce listin), ale v matriční spisovně do roku 1958 jsou uloženy jenom druhopisy matrik a sbírky listin jsou uloženy ve státních oblastních nebo okresních archivech. Ve většině případů je žádáno nahlédnutí do matričních knih pouze pro osobní účely.

Dalším častým problémem, kdy lidé chtějí potvrzení ze sbírek listin, když potřebují sdělit diagnosu úmrtí. Jako hlavní důvod proč potřebují potvrzení, bývá při plnění

pojistné události. Od platnosti nového zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení se v matričních dokladech diagnóza neuvádí.

Úřad, který vede sbírku listin, dovolí nahlédnout do sbírky listin pouze, když je přítomen matrikář úřadu s rozšířenou působností nebo zaměstnanec krajského úřadu. Nahlížení do sbírek listin může být povoleno pouze té osobě, které se zápis týká nebo příslušníkům rodiny (manžel, děti, rodiče, vnuci, prarodiče) a jejich sourozencům a zástupcům s plnou mocí. Výjimku tvoří osvojitelé a po dosažení 18 let i osvojenec. Dále mohou do sbírek listin nahlédnout státní orgány pouze pro úřední potřebu.

Doklad vydávaný ze sbírek listin je potvrzení, které obsahuje:

- jméno a příjmení osoby, které se matriční událost týká,
- druh a datum, dále místo matriční události,
- podnět k vydání potvrzení,
- záznam – komu bylo potvrzení vydáno,
- označení úřadu a označení čísla jednacího,
- potvrzení skutečnosti, která je zapsána ve sbírce listin,
- místo a datum vyhotovení,
- jméno (či jména), příjmení matrikáře nebo matrikáře úřadu s rozšířenou působností.

2.2 Příslušnost k zápisu, zápisy do matričních knih a elektronizace matrik

Narození a úmrtí zapíše matrikář, který je oprávněný zapisovat tyto matriční události ve svém správním obvodu. Pokud se nepodaří zjistit, kde se fyzická osoba narodila či zemřela, zapíše se do matriky, správného obvodu, kde byla osoba nalezena. Pokud dojde k takové události, kdy se osoba narodí nebo zemře v dopravním prostředku, tak tuto událost zapíše matrikář, v jehož správním obvodu došlo k vyložení osoby z dopravního prostředku, ve kterém se osoba narodila nebo zemřela.

K uzavření manželství je příslušný matriční úřad, v jehož správním obvodu je manželství uzavřeno. Pokud snoubenci požádají, může matriční úřad povolit uzavření manželství na kterémkoliv místě ve správním obvodu.

Písemné osvědčení ve dvojím vyhotovení o tom, že snoubenci splnili požadavky k uzavření církevního sňatku, vydává matriční úřad, v jehož správním obvodu bude manželství uzavřeno.

Na matričním úřadu v úředních místnostech vykonávají matrikáři zápis do matričních knih. Údaje, které matrikáři zapíší, jsou neveřejné. Podle zákona o matrikách znamená zápis do matriční knihy: *„Zápisem do matriční knihy se rozumí zapsání údajů o narození, uzavření manželství, vzniku partnerství nebo úmrtí podle časové posloupnosti uvedených matričních událostí.“*²

Celkový počet stránek v matriční knize je maximálně 300 a všechny listy musí být řádně očíslovány. V matriční knize musí být zřejmé, o jaký druh matriční knihy se jedná (kniha narození, manželství, registrovaného partnerství, úmrtí), dále zde nesmí chybět označení matričního úřadu a název obce, dále pořadové číslo a uvedení počátečního a konečného data zápisů. V hlavním městě Praze nebo v územně členěných statutárních městech se navíc uvede i přesný název městské části.

Pokud se stane, že matrikář udělal chybu v zápise, tak se zápis napříč přeškrtně a v části „Dodatečné záznamy a opravy“ matrikář napíše, že se jedná o chybný zápis a dále uvede důvod.

Jestliže se stane, že již nelze do oddílu „Dodatečné záznamy a opravy“ nic napsat, tak matrikář vlepí k příslušnému zápisu list papíru. Na listu musí být napsáno, že se jedná o „Dodatek k zápisu“ (narození, uzavření manželství, vznik partnerství, úmrtí), dále číslo matriční knihy, svazek a název matričního úřadu. Na dvě místa se dá úřední razítko, tak aby otisk razítka byl z jedné části na vlepeném listu papíru a z druhé části v matriční knize. *„Dodatečný zápis se provede v ročníku matriční knihy, v němž matriční událost nastala a to v takové podobě, která je v souladu s právními předpisy v té době platnými.“*³

Dodatečný záznam je druhou nejčastější činností, kterou matrikář provádí. Jako první je rozhodně zápis do matričních knih. Do dodatečného záznamu se zapisují například

² Zákon č. 301/2000 Sb., ze dne 2. srpna 2000, o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o matrikách). In: *Program Codexis*, 2000, s. 18, identifikační č. a dostupnost nejsou uvedeny.

³ Vyhláška 207/2001 Sb., kterou se provádí zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách jménu a příjmení. In: *Program Codexis*, 2000, s. 7, identifikační č. a dostupnost nejsou uvedeny.

určení otcovství, změna jména a příjmení, rozvody manželství, změna pohlaví, osvojení, atd.

Zákon o matrikách uvádí, jakým způsobem je možno provést do matriky dodatečný zápis, tedy zápis, který nebyl v době, kdy k matriční události došlo, zapsán. Tyto události jsou uvedeny do dvou skupin:

- dodatečné zápisy do 31. prosince 1949. Tyto zápisy se vykonají po šetření a zapíší se do matriky bez vyznání nebo do církevní matriky,
- matriční zápisy po 1. lednu 1950. Zde se zapíše zápis do matriční knihy toho ročníku, který odpovídá době, kdy k události došlo. Důležitý stav je, jaký byl v době, kdy k matriční události došlo.

Dodatečný zápis se do matriky provede na základě veřejných listin (rozhodnutí matričního úřadu o změně jména a příjmení, rozhodnutí soudu o zániku manželství nebo partnerství) z úřední moci anebo na žádost. Matrikář se musí přesvědčit o správnosti údajů, které jsou důležité pro zápis. Základními dokumenty pro dodatečný zápis je úřední spis o výsledku provedeného šetření. Jestliže matrikář není k zápisu příslušný, postoupí žádost matrikáři příslušnému k provedení zápisu.

Dodatečný zápis je zápis, který nastane mimo časovou posloupnost. Například oznámení narození dítěte doma, kdy matka tuto událost oznámí až ve 3 měsících věku dítěte. Tyto události se zapisují do matričních knih (narození, manželství, partnerství a úmrtí). Jestliže zápis není proveden, protože občan nemá podklady, které jsou potřebné k zápisu, tak se může využít čestného prohlášení svědků, ale jedině, jestliže již nejsou žádné jiné možnosti, jak získat důkazy pro zápis. Když se jedná o zápis narození osoby a dotyčná osoba má sourozence, tak matrikář vyhledá podle křestního nebo rodného listu sourozence. Další možností matrikáře je najít občana v církevních matrikách, protože se může stát, že občan je právě zapsán v této matrice.

U uvádění místa matriční události se může stát, že místo matriční události nemá číslo popisné nebo evidenční. Jestliže tato situace nastane, tak se místo matriční události uvede například Buštěhrad, rychlostní silnice R7, U Vypichu. U místa uzavření manželství lze vedle čísla popisného nebo evidenčního připojit bližší označení místa. V praxi to může znamenat, že se manželství uzavírá na základě žádosti snoubenců

a povolení matričního úřadu na „jiném vhodném místě“, například na louce v přírodě, v létajícím balónu, v lanovce a podobně.

Informační technologie zjednodušují i práci na úseku matrik. Matrikáři nemusí opisovat druhopis z matričních knih, ale mohou ho již vytisknout z dříve zapsaného zápisu v matriční knize. Matrikář si dále může zjistit potřebné informace sám z ISEO, tedy z informačního systému evidence obyvatel, kde si vyhledá např. osobní stav, trvalý pobyt, právní moc rozsudku rozvodu manželství, aniž by musel občan předkládat patřičné doklady. Další program, který matrikáři usnadňuje práci je Czech POINT (Český Podací Ověřovací Národní Terminál), ze kterého může občan obdržet např. rejstřík trestu.

2.3 Matrikář

Matrikář plní funkci úřední osoby. Před rokem 2010 se v trestním zákonu č. 140/1961 Sb., místo pojmu úřední osoby používal pojem veřejný činitel. Trestní zákon byl zrušen a byl nahrazen trestním zákoníkem č. 40/2009 Sb. Mezi úřední osoby patří například: prezident České republiky, odpovědný úředník územní samosprávy, soudce, strážník obecní policie nebo úředník orgánu státní správy, státní zástupce, poslanec nebo senátor České republiky, atd.

Matrikářem může být státní občan České republiky starší 18 let, který nebyl pravomocně odsouzen a potvrdil své odborné znalosti a to zkouškou před krajským úřadem a je zaměstnancem obce. V hlavním městě Praze je zaměstnancem městské části, která má působnost matričního úřadu. Zkouška zahrnuje např. znalosti v oblasti právních předpisů a problematiky matrik, (jako je jméno a příjmení a státní občanství). Dále je nutná znalost správního řádu a dovednost ovládání výpočetní techniky. Matrikář se musí řídit přesně danými právními předpisy.

Hlavní náplní práce matrikáře je vedení a příprava zápisů do matričních knih (kniha narození, manželství, registrovaného partnerství, úmrtí) a s tím spojené následné vydávání rodného, oddacího, úmrtního listu a doklad o registrovaném partnerství. Dále je jeho povinností příprava svatebního obřadu, jako je například zajištění oddávajícího a příprava protokolů k podpisu, dále matrikář se musí ze zákona účastnit na svatebním

obřadu, rozhoduje o změně jména a příjmení, provádí zápis s rodiči dítěte o určení otcovství narozeného i nenarozeného dítěte, dále provádí vidimaci a legalizaci. Matrikář ve většině případů provádí vítání občánků a výroční svatební obřady (stříbrná, zlatá, diamantová, smaragdová svatba apod.). Od roku 2006 matrikář provádí také obřad registrovaného partnerství. Určitě mezi největší problém při práci matrikáře patří, že snoubenci si často vybírají data ke svatbě, která jsou velice líbivá a tudíž brzy obsazená. Matrikář nemůže vyhovět všem snoubencům a snoubenci tím mohou být zklamaní.

Práce matrikáře nevyžaduje vysokoškolské vzdělání. Co se po matrikáři vyžaduje, je rozhodně střední vzdělání s maturitou. Samozřejmě výhodou má matrikář, který má vzdělání ekonomického nebo nejlépe právního zaměření. V drtivé většině případů práci matrikáře vykonávají ženy.

Odborná příprava pro zkoušku matrikáře trvá nejméně 3 měsíce a na zkoušku přihlásí matrikáře zaměstnavatel. Krajský úřad zajišťuje a ověřuje zkoušky matrikářů matričních úřadů, které jsou zařazeny v jeho správním obvodu. Zaměstnavatel by měl umožnit matrikáři se na odbornou zkoušku řádně připravit a vykonat ji. Krajský úřad musí poskytnout uchazeči nejdůležitější výtah právních předpisů a seznam studijní literatury.

Odborná zkouška zahrnuje, jak písemný test, tak i ústní zkoušku. Pokud uchazeč nesplní odbornou zkoušku, tak zkoušku může dvakrát opakovat, ale nejdříve za 60 dnů a nejpozději do 90 dnů ode dne zkoušky, při které nevyhověl. Do okruhu odborné přípravy na zkoušku patří například: historie matrik, působnost na úseku matrik, způsob provádění zápisů do matričních knih, změny a oprava zápisů, nahlížení do matrik, účel matrik, vidimace a legalizace, správní poplatky, účel zvláštní matriky, zásady správního řízení, evidence správních rozhodnutí, vyšší ověření dokladů, vysvědčení o právní způsobilosti k uzavření manželství atd.

Výsledek odborné zkoušky oznámí předseda komise v den konání zkoušky. Osvědčení o způsobilosti k výkonu státní správy na úseku matrik a jména a příjmení je předpokladem k výkonu funkce matrikáře. Matrikáři mají povinnost dodržovat mlčenlivost o údajích i po skončení jejich funkce. Každý matriční úřad by měl mít alespoň 2 matrikáře. Může nastat situace, kdy jeden matrikář z jakéhokoli důvodu nemůže vykonávat svou práci, tak má matrikář za sebe náhradu. Nelze, aby ho zastoupil

matrikář z jiného matričního úřadu. Matrikář by měl být hlavně empatický, pečlivý a být komunikativní, dále by měl být diskrétní a rozhodný.

Seznam matričních tiskopisů, které matrikář používá ve své praxi:

- rodný list, oddací list, úmrtní list, doklad o registrovaném partnerství, úvodní list matriční knihy narození, úvodní list matriční knihy manželství a úvodní list knihy registrovaného partnerství, úvodní list matriční knihy úmrtí,
- dotazník k uzavření partnerství, protokol o vstupu do partnerství, list podpisových vzorů, list matriční knihy narození, list matriční knihy manželství a úmrtí, protokol o uzavření manželství, dotazník k uzavření manželství, úmrtní list registrovaného partnera, (s uvedením údajů žijícího partnera, pokud nastalo úmrtí za trvání partnerství), mezi další matriční tiskopisy patří vysvědčení o právní způsobilosti k uzavření manželství a vysvědčení o právní způsobilosti ke vstupu do partnerství, osvědčení k uzavření církevního sňatku či abecední jmenný rejstřík.

Další doklady, které se vydávají z matriky:

Matriční doklad

V matričním dokladu jsou zahrnuty informace, které jsou zapsané v matriční knize. Matričním dokladem je rodný list, oddací list a úmrtní list, doklad o registrovaném partnerství. Tyto doklady se vydávají na předepsaném tiskopise ze zápisu, který je již ukončený. Všechny informace se vyplňují buď na psacím stroji, nebo také na počítači.

„Kopie prvního vydaného matričního dokladu, kopie matričního dokladu vydaného po provedení dodatečného záznamu nebo opravy zápisu v matriční knize se založí do sbírky listin nebo druhopisu matriční knihy vedené do 31. prosince 1958.“⁴ Co se týká kopií dalších matričních dokladů, tak se zařadí do spisové dokumentace. Údaje o faktech, které jsou zapsané v matriční knize, se musí shodovat ke stavu, kdy byl výpis vydán. Označení obcí, okresů nebo států se v matričním dokladu zapíše současným pojmenováním. Výjimečně je možné, a to na základě žádosti prvotní název zapsat do poznámky dokladu.

⁴ Vyhláška 207/2001 Sb., se kterou se provádí zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení. In: *Program Codexis*, s. 11, identifikační č. a dostupnost nejsou uvedeny.

Doslovný výpis z matriční knihy

Pokud chce státní orgán nebo fyzická osoba, které se zápis týká, jejím sourozencům, rodičům, dětí, prarodičům, vnukům, manžela, manželky nebo partnera či partnerky doslovný výpis z matriční knihy, lze provést na základě písemné žádosti buď osobně, poštou nebo prostřednictvím datové schránky. Povinností matrikáře je, že na doslovný výpis umístí doložku. Z této doložky lze zjistit, z jaké matriční knihy byl doslovný výpis pořízen. Dále povinností matrikáře je, že na doslovný výpis dává otisk úředního razítka daného matričního úřadu, jméno a příjmení, označení matriční knihy a nakonec datum a podpis.

Potvrzení o údajích zapsaných v matriční knize

Pro potřeby v cizině nebo podle zvláštního zákona se vydává potvrzení o údajích zapsaných v matriční knize po podání žádosti.

Toto potvrzení obsahuje:

- informace, komu bylo potvrzení poskytnuto,
- identifikace matričního úřadu a evidenční číslo,
- příčina vydání tohoto potvrzení,
- datum, druh a místo matriční události,
- potvrzený fakt, který je napsaný v matriční knize,
- jméno a příjmení osoby, se kterou souvisí matriční událost,
- datum a místo vyhotovení,
- jméno nebo jména matrikáře, otisk úředního razítka a podpis.

Režim vydávání matričních dokladů a potvrzení z matričních knih matričními úřady:

- doručenkou je nutné poslat do vlastních rukou,
- matriční doklady a potvrzení z matričních knih se odevzdávají žadateli po ověření jeho identity,
- pokud o vystavení požádá zastupitelský úřad cizího státu v České republice,
- dále matričnímu úřadu, jen tehdy, pokud poskytne údaje pro zápis do matriční knihy k jejich předání,
- matriční doklady a potvrzení lze zaslat úřadu s rozšířenou působností nebo krajskému úřadu, který plní úkoly pro matriční úřady, které jsou zařazeny

do jeho správního obvodu. K tomuto úkonu je potřeba ověření pravosti podpisu matrikáře a pravosti otisku úředního razítka, jen tehdy pokud o to úřad cizího státu nebo státní orgán požádá.

Matrikář může zasílat matriční doklady také do ciziny. Jestliže tato událost nastane, tak matrikář zašle doklad na doručenkou a to do vlastních rukou, pokud byl zaplacen správní poplatek nebo od správního poplatku je zaslání matričního dokladu osvobozeno. Jestliže občan, který žije na území cizího státu a požádá například o duplikát rodného listu, který ztratil, tak konzulát zašle žádost matričnímu úřadu prostřednictvím ministerstva zahraničních věcí České republiky v Praze 1 a správní poplatky se vybírají na konzulátu. Matrikář, který duplikát rodného listu vystaví, tak opět ho zašle na konzulát prostřednictvím ministerstva zahraničních věcí. Tím se zjednoduší vybírání správního poplatku (jiná měna, převod měny) a každý úřad ušetří poštovné do ciziny.

Matriční doklad vydaný v České republice, aby byl platný na území cizího státu, tak musí být tento doklad ověřen podle mezinárodních smluv. Jestliže je mezi Českou republikou a smluvním státem uzavřena dvoustranná smlouva, nemusí být na dokladu vyšší ověření. Když je mezi Českou republikou a smluvním státem uzavřena Haagská úmluva, tak musí být matriční doklady opatřeny doložkou apostille. Pokud není uzavřena mezi státy žádná smlouva, tak musí být matriční doklad opatřen superlegalizací.

Na dokladu vydaném matričním úřadem ověří pravost razítka a podpisu matrikáře úřad s rozšířenou působností nebo příslušný krajský úřad poté ministerstvo zahraničních věcí – legalizační oddělení. Například oddací list vydaný matričním úřadem Lány pro použití v Řecku, pravost podpisu razítka ověří Magistrát města Kladna a nakonec ministerstvo zahraničních věcí, které tento doklad opatří „apostilní“ doložkou.

Příkladem států, se kterými má Česká republika podepsány dohody o výměně matrik jsou: Bulharsko, Francie, Chorvatsko, Jemen, Kuba, Kypr, Laos, Maďarsko, Makedonie, Mongolsko, Polsko, Rakousko, Řecko, Slovinsko, Sýrie, Španělsko, Vietnam, atd. Zvláštní je, že při úmrtí občana cizího státu na území České republiky se posílá vždy úmrtní list na velvyslanectví bez ohledu na smlouvu o výměně matrik.

2.4 Kniha narození

Do knihy narození se zápis provede, když přijde hlášení o narození dítěte (i mrtvého dítěte), dále pokud se dítě narodí mimo zdravotnické zařízení (většinou to bývá úmyslný porod doma, při kterém se nevyhledá následná zdravotní péče), tuto situaci sepíše matrikář s ohlašovatelem zápisu. Pokud se dítě narodí již mrtvé, tak se mu nepřiděluje rodné číslo, na rodném listě se neuvádí jméno a úmrtní list se nevystavuje.

Do matriční knihy narození se poznamenávají údaje, jako jsou:

- jméno nebo jména a příjmení dítěte,
- den, měsíc a rok narození dítěte,
- rodné číslo, místo narození a pohlaví dítěte,
- jméno či jména, příjmení, popřípadě rodná příjmení, data a místa narození, rodná čísla, státní občanství a místo trvalého pobytu rodičů,
- datum zápisu a podpis matrikáře.⁵

Jestliže matrikář zapisuje vícečetný porod, tak pořídí zápis do knihy narození a to v časovém pořadí narození dětí. Do oddílu „Záznamy a opravy před podpisem“ matrikář zapíše, pořadové číslo, pod kterým je proveden zápis sourozence (u dvojčat), ve výjimečných případech sourozenců (trojčata, čtyřčata a více).

Rodiče musí souhlasit se jménem, které se zapíše do knihy narození. Buď se může zapsat jedno jméno anebo dvě jména, která ale nemohou být stejná. Pokud má dítě jiné státní občanství než české, tak je možné zapsat na základě prohlášení rodičů více jmen. Dále nemůže být proveden zápis jména, které užívá žijící sourozenec.

„Jméno, popřípadě jména dítěte se do matriky zapíše podle souhlasného prohlášení rodičů, není-li jeden rodič znám, je rodičovské odpovědnosti zbaven nebo je výkon jeho rodičovské odpovědnosti v této oblasti omezen nebo je pozastaven, zapíše se jméno, popřípadě jména dítěte podle prohlášení druhého z rodičů, jinak podle pravomocného rozhodnutí soudu.“⁶

⁵ Zákon č. 301/2000 Sb., ze dne 2. srpna 2000, o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o matrikách). In: *Program Codexis*, 2000, s. 7, identifikační č. a dostupnost nejsou uvedeny.

⁶ Zákon č. 301/2000 Sb., ze dne 2. srpna 2000, o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o matrikách). In: *Program Codexis*, 2000, s. 9, identifikační č. a dostupnost nejsou uvedeny.

Při zápisu narození se dítěti zapíše příjmení, které mají rodiče. Při uzavření manželství se rodiče dohodnou, které příjmení dítěte se zapíše, pokud mají různá příjmení. Jestliže v oddacím listu není napsána dohoda o příjmení dítěte, tak se zapíše to příjmení, na kterém se rodiče dohodli. V případě, že rodiče dítěte neuzavřou manželství, tak bude mít dítě příjmení, na kterém se rodiče dohodli při určení otcovství nebo které mu stanovil soud. Při narození dítěte v době, která je kratší než 300 dní po nabytí právní moci rozvodu manželství bude mít dítě příjmení, které je zapsáno na oddacím listu při uzavření již rozvedeného manželství. Jestliže matka dítěte uzavře manželství, pak bude mít dítě příjmení, na kterém se manželé dohodli při uzavření manželství. Další situace může být, když otec není uveden, tak dítě bude mít takové příjmení jako má jeho matka v době narození dítěte. Jako výjimečná situace nastane, pokud se rodiče dítěte nedohodnou, jaké dítě bude mít příjmení, tak matrikář tuto událost musí oznámit soudu, který o tom rozhodne. Do té doby nebude mít dítě v knize narození příjmení zapsáno.

Pokud se jedná o nalezené dítě (nejčastěji v babyboxu), tak nejprve se musí stanovit totožnost dítěte. S největší pravděpodobností se však nepodaří zjistit totožnost nalezeného dítěte, tak že zápis do matriční knihy provede matrikář podle zprávy od policie a zprávy od ošetřujícího lékaře dítěte. V zápise v knize narození, bude nejprve pouze údaj o pohlaví dítěte a místo narození, které nelze v častých případech zjistit, tak bude uveden sídlo matričního úřadu, který zápis vykonává. Jestliže při dalším šetření o totožnosti dítěte se nic dalšího nezjistí, tak teprve po rozhodnutí soudu o datu narození dítěte nezjištěné totožnosti může matrika dítěti přidělit rodné číslo. Do matriční knihy a do oddílu „Záznamy a opravy před podpisem“ se zapíše čas, místo a údaje od lékaře nebo od policie jako jsou např. popis oblečení či zvláštní tělesné znaky.

2.5 Matrika manželství a kniha manželství

„Manželství vzniká svobodným a úplným souhlasným projevem vůle muže a ženy, kteří hodlají vstoupit do manželství (dále jen "snoubenci"), že spolu vstupují do manželství.“⁷ Dnes se občané můžou svobodně rozhodnout, jestli uzavřou občanský

⁷ Zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 33, s. 139. ISSN 1211 – 1244. Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/NOZ_interaktiv.pdf

nebo církevní sňatek. Před uzavřením manželství jsou povinni snoubenci vyplnit dotazník o uzavření manželství, a pokud chtějí uzavřít manželství mimo obřadní místnost nebo mimo dobu stanovenou radou obce, tak jsou snoubenci povinni vyplnit žádost o povolení těchto záležitostí.

V dotazníku o uzavření manželství jsou tyto údaje:

- jména a příjmení snoubenců,
- data a místa narození, rodná čísla, státní občanství,
- osobní stav, místo trvalého bydliště snoubenců a dohoda o příjmení po uzavření manželství.

Pokud snoubenci nerozumí českému jazyku nebo jsou němí, tak při obřadu si musí zajistit na své náklady tlumočnicka. Tlumočnick se při obřadu podepisuje společně se snoubenci, oddávajícím a matrikářem na protokol o uzavření manželství. Tlumočnick je buď jmenovaný ministrem spravedlnosti či předsedou krajského soudu anebo ve většině případů se jedná o osobu, která umí cizí jazyk a jeho povinností je složit slib přítomnému matrikáři.

Dokumenty, které jsou nezbytné k uzavření manželství:

- občanský průkaz nebo cestovní doklad,
- rodný list, úmrtní list,
- rozsudek o rozvodu manželství nebo zániku partnerství,
- dotazník o uzavření manželství.

Cizinec k výše uvedeným dokladům předkládá:

- doklad o právní způsobilosti k uzavření manželství,
- potvrzení o osobním stavu a pobytu,
- pokud není občanem EU – potvrzení o oprávněnosti pobytu na území ČR,⁸
- doklady musí být přeloženy do českého jazyka a opatřeny vyšším ověřením.

⁸ Zákon č. 301/2000 Sb., ze dne 2. srpna 2000, o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o matrikách). In: *Program Codexis*, 2000, s. 14, identifikační č. a dostupnost nejsou uvedeny.

Promíjení dokladů lze akceptovat, pokud opatření těchto dokladů je pro cizince těžko překonatelnou překážkou. Například stát, jehož je snoubenec státním příslušníkem, doklad nevydává nebo se v dané zemi válčí.

Formy uzavření manželství:

Občanský sňatek

Občanský sňatek nebo také civilní sňatek se uzavírá před starostou, místostarostou nebo jedním ze zastupitelů. U sňatku musí být také přítomný matrikář, jinak je sňatek neplatný. Výjimku tvoří matriční úřady, které jsou úřady vojenských újezdů, zde může oddat snoubence přednosta vojenského újezdu anebo jeho zástupce. Dále v přítomnosti musí být dva svědci, kteří musí být svéprávní a zletilí. Oprávněn přijmout prohlášení muže a ženy u nematričního úřadu může jedině starosta a místostarosta, tudíž nelze, aby sňatek provedl člen zastupitelstva.

Církevní sňatek

Církevní sňatek se uzavírá před orgány církve nebo u náboženské společnosti. Církev nebo náboženská společnost musí být registrovaná u ministerstva kultury. Celkový počet církví či náboženských společností v České republice je 36. Nejvíce zastoupená je rozhodně církev římskokatolická. Mezi další církve patří např. Apoštolská církev, Jednota bratrská atd. Snoubenci jsou povinni odevzdat osvědčení k církevnímu sňatku oddávajícímu, který vydá matriční úřad, v jehož správním obvodu se církevní sňatek bude konat. Snoubenci předloží matrikáři své průkazy totožnosti a rodné listy, vyplní a podepíší dotazník o uzavření manželství a dále žádost o vystavení osvědčení k církevnímu sňatku. Toto osvědčení je platné po dobu šesti měsíců ode dne, kdy matriční úřad osvědčení vydal. Bez tohoto osvědčení nelze církevní sňatek považovat za právoplatný.

Knihy manželství slouží k evidenci uzavřených sňatků. Do této knihy se zapisují tyto údaje:

- místo uzavření manželství,
- datum uzavření manželství,

- **údaje ženicha a nevěsty**
- jméno nebo jména a příjmení, (rodné příjmení)
- den, měsíc, rok, místo narození, rodné číslo,
- osobní stav, (svobodný/á, rozvedený/á, vdovec/vdova, zaniklý partner/zaniklá partnerka)

- **údaje o rodičích ženicha a nevěsty**
- jméno nebo jména, příjmení, (rodné příjmení)
- datum a místo narození,

- **dohoda manželů o tom jaké budou příjmení užívat po uzavření manželství**
- společné příjmení po jednom z manželů,
- manželé budou užívat dosavadní příjmení, ale musí se dohodnout o příjmení dětí,
- manželé budou užívat společné příjmení a jeden z nich může si nechat na druhém místě příjmení předchozí,

- **údaje o svědcích**
- jméno nebo jména, příjmení,
- rodná čísla, pokud svědek nemá rodné číslo, (ve většině případů to bývá cizinec), tak se zapíše jeho datum a místo narození,
- datum zápisu,
- podpis matrikáře.⁹

Do knihy manželství matrikář zapisuje podle protokolu o uzavření manželství. Tento zápis manželství provede matrikář, který vyplní matriční list v knize manželství. V případě potřeby z důležitých důvodů, může být manželství uzavřeno zmocněncem. O tento proces bude rozhodovat krajský úřad podle místa uzavření manželství.

Uzavření manželství v ohrožení života snoubence nebo obou snoubenců se může sňatek vykonat ve zjednodušené formě. Tím se myslí, že prohlášení snoubenců může přijmout orgán církve a orgány, které jsou určeny v zákonu o matrikách. Prohlášení

⁹ Zákon č. 301/2000 Sb., ze dne 2. srpna 2000, o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o matrikách). In: *Program Codexis*, 2000, s. 10, identifikační č. a dostupnost nejsou uvedeny.

o uzavření manželství v přímém ohrožení života může přijmout v cizině například velitel námořního plavidla, který se plaví pod vlajkou ČR.

Při této příležitosti se nemusí předkládat doklady, které jsou jinak nutné. Samozřejmě občané, kteří se do této situace dostanou, se musí alespoň identifikovat průkazem totožnosti a prohlásit, že snoubencům nejsou známy žádné překážky, které by omezovaly uzavření manželství.

Uzavření manželství v ohrožení života se musí oznámit do 3 pracovních dnů matričnímu úřadu ve správním obvodu. Když sňatek v ohrožení života uzavřou dva cizinci v cizině na palubě českého letadla nebo námořního plavidla před jejich veliteli, tak zápis provede o uzavření tohoto manželství v ohrožení života a oddací list vydá Úřad městské části Praha 1.

Podmínky minimálních náležitostí o uzavření manželství v přímém ohrožení života:

- platný doklad,
- jména a příjmení muže a ženy,
- datum a místo narození nebo rodná čísla.

Manželství nemůže vzniknout mezi vdanou ženou nebo ženatým mužem, nebo jestliže je již partner či partnerka registrovaný nebo registrovaná. Dále mezi pěstounem a svěřeným dítětem, poručencem a poručníkem, pečujícím a osobou, která mu byla předána do péče. Dále nemůže být uzavřeno např. mezi sourozenci, předky, potomky, nebo když je osoba zbavená způsobilosti k právním úkonům atd.

Soud rozhodne o neplatném manželství:

- manželství bylo uzavřeno, jestliže nastal omyl v totožnosti snoubence,
- vyhrožování násilím nebo chyba právního jednání k uzavření manželství.

2.6 Kniha úmrtí

Matrikář provádí zápis podle listu o prohlídce mrtvého, který je vystavený lékařem, který mrtvého ohledal. Pro mužské pohlaví se zapíše zkratka M (male – anglicky muž) a pro pohlaví ženské se zapíše zkratka F (female – anglicky žena). Dále se v zápise uvede údaj o rodném příjmení jenom, jestliže se jedná o osobu, která uzavřela

manželství, a tím pádem nastala změna příjmení. Zápis do knihy úmrtí provádí matrikář, když bylo pravomocně rozhodnuto soudem o prohlášení fyzické osoby za mrtvou. Matrikář provede zápis do matričního listu v knize úmrtí. Úmrtní list je vydán osobě, která vypravovala pohřeb zemřelého.

Do knihy úmrtí se zapisuje:

- pořadové číslo zápisu,
- den, měsíc a rok úmrtí,
- místo úmrtí,
- den, měsíc a rok narození,
- osobní stav,
- manžel, manželka, partner, partnerka,
- rodné číslo,
- státní občanství,
- místo a okres trvalého pobytu, datum zápisu a nakonec podpis matrikáře.¹⁰

Pokud se neprokáže totožnost osoby, tak se provede zápis do knihy úmrtí podle listu o prohlídce zemřelého. V zápise se uvede v oddíle záznamy a opravy i čas a místo nalezení. Dále je uveden popis oděvu a další údaje, které povedou ke zjištění totožnosti. Matričnímu úřadu musí poskytovatel zdravotních služeb nahlásit úmrtí do 3 pracovních dnů od prohlídky zemřelého.

Doba uložení u matričního úřadu záleží na druhu matriční knihy. Kniha narození musí být uložena na matričním úřadu po provedení posledního zápisu u matriční události po dobu 100 let, kniha manželství (registrované partnerství) 75 let a kniha úmrtí po dobu 75 let. Po uplynutí doby se knihy odevzdávají k archivaci náležitěmu státnímu oblastnímu archivu.

Doba uložení druhopisů matričních knih a sbírek listin se časově stejně ukládá jako doba uložení matričních knih. Tedy zápis narození po dobu 100 let, zápis manželství (registrovaného partnerství) 75 let a zápis úmrtí 75 let. Po uplynutí doby se stejně jako knihy, tak i zápisy se předají k příslušnému okresnímu archivu.

¹⁰ Zákon č. 301/2000 Sb., ze dne 2. srpna 2000, o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o matrikách). In: *Program Codexis*, 2000, s. 11, identifikační č. a dostupnost nejsou uvedeny.

Ve všech 4 matričních knihách musí být písmo čitelné a matrikář všechny zápisy provádí vlastnoručně a to dokumentním inkoustem. Doklady vydávané z matričních knih jsou rodné listy, doklad o partnerství nebo úmrtní listy, oddací listy, potvrzení a doslovný výpis.

2.7 Určení otcovství

Oprávnění jednat k určení otcovství na matričním úřadu jsou plnoletí rodiče. V případě, že nejsou plnoletí anebo jeden z nich není plnoletý, tak se musí obrátit na soud. Rodiče nenarozeného či již narozeného dítěte se mohou dostavit na kteroukoliv matriku, nezáleží na trvalém pobytu nebo na místě, kde se žena připravuje родit, zde vykonají souhlasné prohlášení o otcovství. Pokud se dítě narodí mimo manželství nebo v době 300 dnů, kdy manželství bylo rozvedené nebo prohlášeno za neplatné, je otcem dítěte manžel matky.

Pokud bylo zahájeno řízení o rozvodu manželství a matce se narodí dítě, které nečeká s manželem, tak biologický otec před soudem prohlásí, že se cítí být otcem, a manžel matky prohlásí, že nemůže být otcem a matka se k těmto prohlášením připojí. Jedním soudním řízením se popře otcovství a zároveň se určí otcovství narozeného dítěte. Tato prohlášení oznámí soud matričnímu úřadu, až nabude rozsudek o rozvodu manželství právní moci, následující den je určení otcovství biologického otce platné. Tímto datem se zápis v matriční knize a rodný list změní, místo bývalého manžela je zapsán „pravý“ otec.

Jestliže matka zatají při zápisu narození dítěte fakt, že již došlo k určení otcovství prohlášením rodičů, tak je to bráno jako přestupek. Pokud matriční úřad odhalí, že již bylo otcovství určeno, matrikář tento údaj zapíše do dodatečného záznamu v matriční knize. V České republice neexistuje centralizovaný systém, kde by si matrikář ověřil, zda bylo již určení otcovství určeno.

Dokumenty k určení otcovství:

- platný doklad totožnosti, tyto osoby si může matrikář ověřit z Informačního systému evidence obyvatel (ISEO),

- rodný list obou rodičů a těhotenský průkaz, popřípadě rozsudek o rozvodu předchozího manželství ženy nebo úmrtní list manžela, těmito doklady lze posoudit 300 denní ochrannou lhůtu. V případě, kdy je rodič neslyšící, němý nebo neumí česky, tak musí být u prohlášení přítomen tlumočník, kterého si rodiče nebo jeden z rodičů za vlastní náklady hradí.

Zákon cituje o umělém oplodnění: „*Narodí-li se dítě, které je počato umělým oplodněním, ženě neprovdané, má se za to, že otcem dítěte je muž, který dal k umělému oplodnění souhlas.*“¹¹ S tímto souhlasem bude muž v matriční knize zapsán na místě otce dítěte. Příjmení bude zapsáno podle dohody obou rodičů.

Popření otcovství nastává v případě, pokud otec má pochybnost například, že dítě není jeho, může od dne, kdy se tuto skutečnost dozvěděl do šesti měsíců, tuto situaci popřít u soudu, ale nejpozději do 6 let od narození dítěte. „*Otcovství nelze popřít k dítěti narozenému v době mezi stošedesátým dnem a třístým dnem od umělého oplodnění provedeného se souhlasem manžela matky, nebo se souhlasem jiného muže, když matka není vdaná, bez ohledu na to, jaké genetické látky bylo použito. To neplatí, otěhotněla-li matka dítěte jinak.*“¹² Jestliže o tom, kdo je otcem dítěte určí soud, jedná se o nevyvratitelné otcovství.

2.8 Matrika registrovaného partnerství

V další podkapitole bude nastíněna problematika registrovaného partnerství. Pro toto partnerství se rok 2006 se stal důležitým mezníkem, protože registrované partnerství se právně dostalo na podobnou úroveň jako uzavření manželství mezi mužem a ženou.

„*Registrované partnerství je trvalé společenství dvou osob stejného pohlaví vzniklé způsobem stanoveným tímto zákonem (dále jen „partnerství“)*“¹³

¹¹ Zákon č. 89/2012 Sb. ze dne 3. února 2012, občanský zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 33, s. 167. ISSN 1211-1244.

Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/NOZ_interaktiv.pdf

¹² Zákon č. 89/2012 Sb. ze dne 3. února 2012, občanský zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 33, s. 169. ISSN 1211-1244.

Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/NOZ_interaktiv.pdf

¹³ Zákon č. 115/2006 Sb. ze dne 26. ledna 2006 o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o registrovaném partnerství). In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2006, částka 38, s. 1362. ISSN 1211-1244.

Partnerství vzniká projevem vůle dvou osob stejného pohlaví činěným formou souhlasného svobodného a úplného prohlášení těchto osob o tom, že spolu vstupují do partnerství (dále jen „prohlášení“).¹⁴

V každém kraji je určen jeden matriční úřad, před kterým je možné registrované partnerství učinit. Seznam registrujících matričních úřadů a správní vymezení, ve kterých lze uzavřít registrované partnerství jsou:

- Úřad městské části Praha 1 – území hlavního města Prahy,
- Úřad městského obvodu Plzeň 3 – území Plzeňského kraje,
- Úřad městského obvodu Ústí nad Labem – město – území Ústeckého kraje,
- Úřad městské části Brno – střed – území Jihomoravského kraje,
- Úřad městského obvodu Moravská Ostrava a Přívoz – území Moravskoslezského kraje,
- Magistrát města Kladno – území Středočeského kraje,
- Magistrát města České Budějovic – území Jihočeského kraje,
- Magistrát města Karlovy Vary – území Karlovarského kraje,
- Magistrát města Liberec – území Libereckého kraje,
- Magistrát města Hradec Králové – území Královéhradeckého kraje,
- Magistrát města Pardubice – území Pardubického kraje,
- Magistrát města Jihlava – území Kraje Vysočina,
- Magistrát města Olomouc – území Olomouckého kraje,
- Magistrát města Zlín – území Zlínského kraje.

Pokud si partneři přejí uzavřít partnerství např. na zámku, přijede za nimi matrikářka z příslušného matričního úřadu, kam zámek patří.

Registrované partnerství mohou uzavřít pouze osoby, které jsou:

- svobodní,
- rozvedení,
- vdovci nebo jejich předešlé partnerství zaniklo,
- způsobilé k právním úkonům,
- plnoleté,

¹⁴ Zákon č. 115/2006 Sb. ze dne 26. ledna 2006 o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o registrovaném partnerství). In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2006, částka 38, s. 1362. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-115>

- jeden/jedna partner/ka musí mít státní občanství České republiky,
- nejsou sourozenci nebo příbuznými.¹⁵

Dokumenty k uzavření registrovaného partnerství:

- tiskopis, jeho název zní „Dotazník k registrovanému partnerství,“
- rodný list,
- občanský průkaz nebo cestovní pas,
- popř. rozvodový rozsudek, úmrtní list, rozsudek o zaniklém partnerství.

Registrované partnerství se neuzavírá před starostou nebo zastupitelem města jako to je při manželství, ale registrované partnerství se uzavírá před matrikářem. Mezi dalším rozdílem mezi uzavřením manželství a registrovaného partnerství je, že nejsou nutní svědci. Na zrušení partnerství se nelze dohodnout. Zánik registrovaného partnerství lze vykonat buď zrušením a to rozhodnutím soudu nebo smrtí partnerky/partnera. Neexistence nebo neplatnost partnerství může nastat např. kvůli uvedení nepravdivých údajů v prohlášení.

Problémem registrovaného partnerství pro některé může být, že český zákon ještě neumožňuje, aby si partneři mohli osvojit dítě nebo aby mohlo dojít k umělému oplodnění. Kolem tohoto problému se vede mnoha diskusí. Pokud partner/partnerka má dítě již z předešlého vztahu nebo manželství, tato situace nebrání k tomu, aby ho nadále vychovával.

Do knihy partnerství se zapisují podobné údaje jako do knihy manželství. Zapisují se například jména a příjmení (rodná příjmení), den, měsíc, rok a místo narození, osobní stav, rodná čísla a státní občanství partnerů a údaje týkající se rodičů jako jméno, příjmení, datum a místo narození rodičů.

2.9 Vidimace a legalizace

Vidimace nebo legalizaci může činit pracovník, který učinil zkoušku dle zákona 21/2006 Sb. zákona o ověřování. Ve většině případů vidimaci a legalizaci provádí

¹⁵ Zákon č. 115/2006 Sb. ze dne 26. ledna 2006 o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o registrovaném partnerství). In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2006, částka 38, s. 1362. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-115>

pracovník matriky, protože součástí zkoušky matrikáře je i znalost vidimace a legalizace. Vidimace je ověření skutečnosti, že se vidimová listina se doslovně shoduje s listinou předloženou.

Předložená listina může být například:

- prvopis,
- již úředně ověřená listina,
- opis nebo kopie pořízená ze spisu, atd.¹⁶

O provedení vidimace a legalizace může zažádat občan bez ohledu na jeho trvalý pobyt. Pracovník, který je pověřen ověřováním neodpovídá za obsah ověřovaných listin. Vidimace se neprovádí, pokud se originál neshoduje s opisem nebo pokud je listina napsána v jiném než českém a slovenském jazyce, dále pokud jsou na listině škrty, vsuvky, geometrické plány, šeky, apod. Nesmí se vidimovat například občanský průkaz.

Legalizací se ověřuje, že fyzická osoba před pověřeným pracovníkem listinu podepsala nebo uznala podpis, který je učiněný za vlastní. Základem legalizace je skutečnost, že ověřující osoba provede ztotožnění žadatele (podle platného dokladu totožnosti). Dále se ověří, že se osoba vlastnoručně podepsala nebo uznala podpis na listině za svůj vlastní. V žádném případě nesmí být podpis legalizován na prázdném listu. U legalizace (stejně jako u vidimace), není stanovena místní příslušnost. Legalizace může být provedena i mimo úřední místnost (ve správním obvodu) např. nemocnice, domov důchodců.

Může se stát, že občan neumí číst ani psát nebo je osoba nevidomá, potom se legalizace provádí za přítomnosti dvou svědků, kteří se podepisují do ověřovací knihy. Do této knihy se zapíše jejich jméno, příjmení, rodné číslo (datum narození) a trvalý pobyt. Ověřovací knihu vedou úřady ve svázané ověřovací knize na předepsaných tiskopisech. Každý jednotlivý zápis legalizace a vidimace je samostatně očíslován. Číslování se vykonává pokaždé v kalendářním roce a to 1. ledna se začíná číslovat od pořadového čísla jedna. Pokud dojde k chybě v zápisu, tak se napsaný zápis přeškrtně a pracovník zapíše, že je zápis zrušen, dále zapíše důvod zrušení, podpis a datum.

¹⁶ Zákon č. 21/2006 Sb. ze dne 20. prosince 2005 o ověřování shody opisu nebo kopie s listinou a o ověřování pravosti podpisu a o změně některých zákonů (zákon o ověřování). In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2006, částka 11. s. 235. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-21>

Nedostatkem v právní úpravě je to, že se často neví, jakým způsobem má pracovník při konání legalizace a vidimace číslovat ověření. Pokud pracovník vykonává ověření 5 paré kupní smlouvy, která má každá 4 strany. Mnoho matričních úřadů čísluje tak, že ke každému ověření a ke každé ověřovací doložce (v tomto případě 5 doložkám) přiřadí pořadové číslo. Avšak některé matriční úřady dávají všem 5 ověřovacím doložkám stejné pořadové číslo, tedy jedno číslo a také v ověřovací knize je toto ověření vedeno pouze pod jedním pořadovým číslem. Potom je tedy vydáno 5 ověřených fotokopií kupní smlouvy, které mají všechny stejné pořadové číslo.

Každé ověření mělo vlastnit své pořadové číslo tak, aby počet aplikovaných pořadových čísel odpovídal počtu použitých ověřovacích doložek. Tímto by bylo ovšem hned možné zjistit přesný počet ověření a paré stejně ověřené smlouvy a proto by bylo dále možné diferencovat právě pořadovými čísly.

Dále není určeno, jak postupovat v případě, že je na úřadě (především na větších úřadech) pověřeno vidimací a legalizací více pracovníků a každý pracovník má svoji ověřovací knihu. Pokud jsou zaměstnanci zahrnutí v organizačním členění úřadu na jednom pracovním oddělení, je dobré ověřovací knihu označit například písmeny abecedy. Poté do ověřovací doložky pracovník zapisuje k pořadovému číslu i písmeno, které rozlišuje jednotlivé ověřovací knihy.

Pokud nastane situace, že na jednom úřadě je pověřeno více pracovníků z různých oddělení nebo odborů v souladu s organizační strukturou, tak rozlišení potom záleží na označení oddělení nebo odboru na úředním razítku. Úřední razítko je pokaždé otištěno ke každé ověřovací doložce.

Obecní úřad obce s rozšířenou působností ve městech Plzni, Ostrava a Brno tyto magistráty těchto měst a Magistrát hlavního města Prahy, mohou pověřit vidimací a legalizací i obecní úřad, úřad městské části nebo městského obvodu, který matriku nespravuje. Pokud jsou splněny a vytvořeny podmínky pro provedení tohoto působení. Ministerstvo vnitra všechny tyto podmínky nařizuje vyhláškou.

V České republice nyní chybí prováděcí právní předpis, který by určoval stanovení podmínek pro pověření obecních úřadů ověřováním shody opisu nebo ověřování pravosti podpisu.

2.10 Správní poplatky na úseku matrik a přestupky

„Předmětem poplatků je správní řízení upravené zvláštním právním předpisem a další činnost správního úřadu související s výkonem státní správy (dále jen "úkon").“¹⁷

„Poplatníkem je fyzická nebo právnická osoba, která podala žádost nebo jiný návrh k provedení úkonu správnímu úřadu, nebo osoba, v jejímž zájmu nebo věci byl úkon proveden.“¹⁸

Správními poplatky se matrika řídí zákonem č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích. V tomto zákoně je dále vymezeno předmět poplatku, kdo je poplatník, vrácení poplatku atd.

Poplatky se platí v české měně (pokud zákon nepředepíše jinak). Příslušný správní úřad vybírá a také vymáhá poplatky, pokud zákon neurčí jinak. Co se týče vrácení poplatků, tak zákon taxativně stanoví důvody, kdy správní úřad vrátí poplatek osobě, která poplatek zaplatila, a to v plné výši, vždy ale na její žádost.

Osvobození od poplatků jsou např. státní fondy a státní orgány, konzulové, diplomatická zastupitelství, Poslanecká sněmovna, státní fond kultury České republiky a další.

Přehled správních poplatků:

- náhled do matriční knihy: 20 Kč (za každou matriční událost),
- uzavření manželství, pokud oba snoubenci nemají trvalý pobyt na území České republiky: 3 000 Kč,
- uzavření manželství, pokud pouze jeden snoubenec nemá trvalý pobyt na území České republiky: 2 000 Kč,
- uzavření manželství mimo dobu stanovenou radou města nebo mimo místnost určenou městem (obcí) k vykonávání svatebních obřadů: 1 000 Kč,
- uzavření partnerství před jiným matričním úřadem, který není příslušný dle trvalého pobytu snoubenců: 1 000 Kč,

¹⁷ Zákon č. 634/2004 Sb., ze dne 26. listopadu 2004 o správních poplatcích. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2004, částka 215, s. 11415. ISSN 1211-1244.

¹⁸ Zákon č. 634/2004 Sb., ze dne 26. listopadu 2004 o správních poplatcích. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2004, částka 215 s. 11415. ISSN 1211-1244.

Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-634>

- vydání vysvědčení o právní způsobilosti k uzavření manželství (partnerství) v cizině: 500 Kč,
- ověření podpisu (legalizace): 30 Kč,
- ověření kopie, opisu, stejnopisu apod.: (vidimace) za každou započatou stránku: 30 Kč,
- změna jména a příjmení: 1 000 Kč, pokud se jedná o příjmení hanlivé či směšné 100 Kč,
- vystavení druhopisu matričního dokladu: 100 Kč,
- změna jména a příjmení (na příjmení rodné nebo předchozí) po rozvodu do 6 měsíců od nabytí právní moci rozsudku o rozvodu manželství je bez poplatku, po uplynutí doby 6 měsíců je správní poplatek 100 Kč.¹⁹

Přestupky na úseku matrik se řídí zákonem České národní rady č. 200/1990 Sb., o přestupcích § 42c, kdy přestupku se dopustí ten, kdo například úmyslně zneužívá své úřední postavení, úmyslně zničí nebo zneužije svůj rodný, úmrtní či oddací list. Za přestupky lze uložit pokutu až do 5 000 Kč.

2.11 Jméno, příjmení a správní řízení

Jméno a příjmení mají funkci hlavně rozlišovací a uvádíme je od svého narození až po naši smrt. Nejčastěji používaná příjmení v České republice jsou: Novák, Dvořák, Svoboda a Novotný. Pro jméno a příjmení platí hlavně následující předpisy: zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých dalších zákonů, dále vyhláška č. 207/2001 Sb., kterou provádí zákon o matrikách a dále některá ustanovení zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, který vyšel v platnost 1. ledna 2014.

Každý člověk musí užívat jméno, popřípadě jména, které jsou zapsána v rodném listu, který vystavila rodná matrika. Jména jako např. domácká, zdrobnělá či zkomolená se nemohou zapisovat do matričních knih. Dítěti pohlaví ženského se nemůže zapsat jako jméno mužské, toto platí i naopak. Pokud má dítě české občanství, tak do matriční

¹⁹ Zákon č. 634/2004 Sb. ze dne 26. listopadu 2004 o správních poplatcích. In: *Sbírka zákonů České republiky*, 2004, částka 215, s. 1419-1435. ISSN 1211-1244.
Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-634>

knihy se zapisují maximálně dvě jména, která nesmí být shodná. Toto neplatí, pokud se dítě narodí sice v České republice, ale jeho rodiče mají jiné státní občanství.

Problém může nastat, když občan cizího státu, který má zapsaný v rodném listu 3 jména, nabude občanství České republiky, pak mu tato jména zůstanou v rodném listu zapsaná. Pokud jsou v matriční knize zapsaná 2 jména, tak je občan musí používat při úředním jednání. Občas se stane, že rodiče dítěte chtějí, aby bylo zapsané jméno zdvojené (např.: Mário - Antonio, Marie - Magdaléna). V mnoha evropských státech jsou tyto jména běžná. Rodiče dítěte se musí řídit určitými pravidly, která vycházejí z pravopisného řádu. Jestliže rodiče vyberou pro své dítě zdvojené jméno (Anna – Marie), mohou přidat ještě další jméno, protože zdvojené jméno je počítáno za jméno jedno. Rodiče dítěte mohou dát i tzv. dubletní jména, tedy jména, která mají dvojí způsob psaní např. Kristýna – Kristina.

Pro tato zdvojená jména má Česká republika předpisy a musí být uznaná. Nikdy se tedy nemůže stát, že rodiče mohou pojmenovat své dítě, jak chtějí, proto jsou vydány předpisy. Souhrn všech jmen je pravidelně doplňován. Zvláštní situace může nastat, pokud rodiče jméno dítěte nezvolí do 1 měsíce nebo se na něm nedohodnou a pokud rodiče nejsou známi, pak matriční úřad jméno nezapiše a vykoná o tom oznámení soudu.

U příjmení platí podobné předpisy a pravidla jako u jména. Česká mluvnice stanovuje pravidla pro vytváření příjmení žen. Pokud žena chce příjmení v mužském tvaru, tak se může jednat buď o cizinku anebo se může jednat o ženu, která má trvalý pobyt v cizině, manžel je cizinec nebo je jiné než české národnosti.

Rodné příjmení se rozumí příjmením, které je zapsáno v knize narození:

- díky narození dítěte,
- určení otcovství,
- při změně pohlaví,
- osvojení dítěte.

U matriční události narození musí matrikář znát, jaký je rodinný stav matky. Tuto skutečnost zjistí díky ověření z občanského průkazu nebo z informačního systému evidence obyvatel (ISEO).

Dále se bude postupovat takto:

- jestliže je matka svobodná, tak bude zapsáno příjmení matky, které má v době narození dítěte, otec nebude uveden. Jestliže bylo určeno otcovství před narozením dítěte, tak bude zapsáno příjmení podle dohody rodičů a jako otec dítěte bude zapsán muž, který souhlasně prohlásil o určení otcovství s matkou dítěte,
- pokud je matka dítěte vdaná, dítě bude mít vždy příjmení podle dohody rodičů, které se uskutečnilo při uzavírání manželství. Jako otec dítěte bude zapsán manžel matky,
- u matky, která je rozvedená nebo vdova, musí matrikář ověřit, zda se dítě nenarodilo ve lhůtě do 300 dnů od zániku manželství. Vždy musí být doloženo rozhodnutí soudu o zániku manželství nebo úmrtní list manžela. Jestliže nastane situace, kdy se dítě narodilo v této lhůtě, musí být zapsán jako otec bývalý manžel a příjmení dítěte bude zapsáno podle dohody rodičů, na kterém se dohodli při uzavírání manželství,
- pro matku, která je rozvedená nebo vdova a které se narodilo dítě po uplynutí zákonné lhůty (300 dnů), a nebylo určeno otcovství, bude mít dítě příjmení matky, které měla v době jeho narození a otec dítěte nebude uveden.

Pokud se občan rozhodne změnit své jméno nebo příjmení, je matriční úřad na základě žádosti vydat rozhodnutí ve správním řízení. Správní orgán musí zvažovat a zjišťovat ve správním řízení skutečný stav věci, protože rozhoduje také o jednom ze základních práv občana

Zákon o matrikách vymezuje případy, kdy správní orgán nemůže změnu jména povolit. Například, když žena žádá o změnu jména, které je mužské nebo naopak. Dále pokud osoba chce změnu jména na jméno, které má již sourozenec stejných rodičů. Další nepovolení změny jména může nastat, když fyzická osoba zažádá o změnu jména na domáckou podobu, zdrobnělinu nebo zkomoleninu.

Za zvláštní případ, kdy matriční úřady vydávají rozhodnutí ve správním řízení ve věci změny jména a příjmení jsou případy, kdy o povolení změny žádají transsexuálové. *„Matriční úřad povolí na základě žádosti fyzické osoby a potvrzení poskytovatele zdravotních služeb změnu jména, popřípadě jmen, a příjmení a) na neutrální jméno*

*a příjmení, byla-li zahájena léčba pro změnu pohlaví, nebo b) na jiné jméno popřípadě jména, a příjmení byla-li léčba pro změnu pohlaví dokončena.*²⁰

Příklad jména v neutrální podobě: Dan Honců, Jindra Bártů apod. Další změna jména a příjmení se provádí pouze na základě lékařské zprávy. Poté se žadatelé schválně používají jméno a příjmení v podobě, kterou bude již nadále užívat.

Pokud chce občan národnostní menšiny jméno v menšině, tak matriční úřad vydá nový rodný list a provede v matriční knize dodatečný záznam.

2.12 Zvláštní matrika

Zvláštní matrika je instituce, která existuje v České republice od 1. ledna 1950. Tato instituce se nachází na úřadu městské části Brno – střed. „Do zvláštní matriky se zapisují narození, uzavření manželství a úmrtí občana, ke kterému došlo na:

- území cizího státu,
- zastupitelském úřadu České republiky,
- námořním plavidle nebo v letadle mimo území České republiky,
- místě, které nepatří pod pravomoc žádného státu.²¹

Výhodou je, že občan, který zažádá o provedení zápisu do zvláštní matriky, může žádost podat u zastupitelského úřadu České republiky nebo u každého matričního úřadu a nemusí se dostavit pouze na matriční úřad v Brně.

K žádosti připojí:

- doklad o státním občanství České republiky,
- cizozemský matriční doklad,
- doklady k ověření totožnosti.

Nejčastějším případem je zápis o uzavření manželství v cizině, protože mnoho občanů uzavírá sňatek v cizině. Matriční knihy vedené zvláštní matrikou nejsou vedeny podle

²⁰ Zákon č. 301/2000 Sb., ze dne 2. srpna 2000, o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o matrikách). In: *Program Codexis*, 2000, s. 25, identifikační č. a dostupnost nejsou uvedeny.

²¹ Zákon č. 301/2000 Sb., ze dne 2. srpna 2000, o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o matrikách). In: *Program Codexis*, 2000, s. 17, identifikační č. a dostupnost nejsou uvedeny.

ročníků matričních událostí, ale zápisy jsou prováděny postupně podle toho, jak žádosti na matriku přicházejí. Ve zvláštní matrice jsou matriční knihy rozděleny na knihy, do kterých se zadávají matriční události a to před 1. lednem 1950, podle dřívějších předpisů a matriční události po 1. lednu 1950. Matrikář, který zápis provádí, zapíše zápis podle toho, v jaké době k matriční události došlo. Výpis z matriky bude v tomto případě zahrnovat informace, které jsou zapisovány podle stavu ke dni vydání výpisu.

„Jde-li o zápis narození do zvláštní matriky a je-li na cizozemském matričním dokladu uvedeno více jmen, může občan prohlásit, které z nich, popřípadě, která dvě z nich bude užívat. Za nezletilého učiní prohlášení jeho zákonní zástupci.“²² V praxi se vyskytují tyto případy velmi zřídka. Co se týče příjmení, tak občan má právo užívat příjmení, které je uvedeno v matričním dokladu. Dále v praxi může nastat, že příjmení českých občanů na matričních dokladech vydaných cizím státem byla zaznamenána buď zkomoleně, nebo pravopisně nesprávně, například (Nowak – Novák). Oprava je provedena na základě dokladů (rodný list nebo rodný list toho z rodičů, jehož příjmení používá).

Do zvláštní matriky se zapisují také údaje o uzavření manželství v ohrožení života v cizině. Zápis do matriční knihy (uzavření manželství v ohrožení života) ve zvláštní matrice zapisuje také Úřad městské části Brno 1, ale zásadní podmínkou je, že jeden snoubenců musí být občanem České republiky.

Do zvláštní matriky se zapisují nejen události, které se staly v cizině nebo na zastupitelském úřadu České republiky, ale je zde i zapsána osoba, která složila státoobčanský slib u krajského úřadu. V tomto případě předkládá listinu o udělení státního občanství České republiky, která nahrazuje doklad o státním občanství. Státní občanství České republiky uděluje cizincům ministerstvo vnitra. Pro přehlednost ve zvláštní matrice se v každý svazek označí „ZM“.

Dvoustranné smlouvy vymezují například vzájemné vyměňování matričních dokladů, uznávání rozsudků o rozvodu manželství, uznávání o určení nebo popření (zjištění) otcovství, uznání rozsudků o osvojení. Veřejné listiny se přeloží do českého jazyka (mimo Slovenska) a jsou platné na území České republiky bez dalšího ověření.

²²Zákon č. 301/2000 Sb., ze dne 2. srpna 2000, o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o matrikách). In: *Program Codexis*, 2000, s. 21, identifikační č. a dostupnost nejsou uvedeny.

Příklady států, se kterými máme uzavřené dvoustranné smlouvy:

- Evropa: Albánie, Belgie, Bělorusko, Bosna a Hercegovina, Bulharsko, Černá Hora, Chorvatsko, Francie, Maďarsko, Makedonie, Moldavsko, Polsko, Portugalsko, Rakousko, Rumunsko, Řecko, Slovensko, Španělsko, Ukrajina, atd.,
- Asie: Afghánistán, Jemen, Vietnam, Korea (KLDK), Kyrgyzstán, Mongolsko, Sýrie, Uzbekistán, atd.,
- Afrika: Alžírsko,
- Amerika: Kuba.

Konzulární smlouvy dvoustranné mají pravomoc uzavírat manželství a to na zastupitelských úřadech, dále překládat listiny, pořizovat opisy, vydávat a ověřovat listiny a vzájemně si vyměňovat matriky.

Příklad států, se kterými má Česká republika podepsanou dvoustranné konzulární smlouvy:

- Evropa: Albánie, Belgie, Bělorusko, Bosna a Hercegovina, Bulharsko, Chorvatsko, Černá Hora, Francie, Itálie, Maďarsko, Makedonie, Moldavsko, Polsko, Rakousko, Rumunsko, Řecko, Srbsko, Turecko, Ukrajina, Velká Británie, atd.,
- Asie: Afghánistán, Čína, Indie, Irák, Jemen, Korea (KLDK), Kyrgyzstán, Laos, Mongolsko, Sýrie, Vietnam, atd.,
- Afrika: Etiopie, Tunisko, atd.,
- Amerika: Kuba.

Se státy se kterými má Česká republika uzavřenou Haagskou úmluvu se na veřejných listinách požaduje apostilační doložka (Apostille).

Příklady států, se kterými máme uzavřenou Haagskou úmluvu, jsou:

- Evropa: Albánie, Andorra, Arménie, Dánsko, Estonsko, Finsko, Itálie, Irsko, Island, Izrael, Kypr, Litva, Lichtenštejnsko, Lucembursko, Malta, Monako, Německo, Norsko, Polsko, Portugalsko, Rakousko, Rumunsko, Řecko, San Marino, Slovensko, Švédsko, Turecko, atd.,

- Asie: Indie, Izrael, Kazachstán, Japonsko, Jižní Korea, Kyrgyzstán, Mongolsko, Omán, atd.,
- Afrika: Botswana, Kapverdy, Lesotho, Libérie, Malawi, Mauricius, Namibie, Svazijsko, Seychely, Jihoafrická republika, atd.,
- Amerika: Argentina, Bahamy, Barbados, Belize, Dominikánská republika, Ekvádor, Grenada, Honduras, Kolumbie, Kostarika, Mexiko, Panama, Peru, Salvador, Surinam, Trinidad a Tobago, Uruguay, Venezuela, atd.

Jestliže Česká republika se státy nemá podepsanou žádnou úmluvu, tak musí dojít k superlegalizaci, k vyššímu ověření listiny, aby byla platná na území České republiky. Postup vyššího ověření pro různé státy je odlišný, záleží i na tom, který úřad listinu vydal - jestli matrika nebo například zastupitelský úřad. Superlegalizace cizozemské veřejné listiny se zakládá na ověřování otisků úředních razítek a pravosti podpisů a pečeti na předložené veřejné listině.

2. 13 Státní občanství

Zákon o státním občanství České republiky a o změně některých zákonů (zákon o státní občanství České republiky) 186/2013 Sb. se prolíná i do matriky. Tento zákon nabyl účinnosti od 1. 1. 2014 a tím se mění starý zákon 40/1993 Sb., o nabývání a pozbývání státního občanství České republiky.

Způsoby nabývání státního občanství: narozením, osvojením, udělením, nalezením na území České republiky, prohlášením a svěřen do pěstounské, ústavní či jiné náhradní péče a určením otcovství. Za nabytí českého státního občanství udělením je stanoven správní poplatek 2 000 Kč u zletilé osoby.

Do zápisu státního občanství se zapíše název státu. Pokud se bude jednat o člověka, který nemá žádnou státní příslušnost, tak se v zápisu v oddíle „Záznamy a opravy před podpisem“ proškrtne a zapíše se, že osoba je bez státního občanství.

Jeden ze způsobů získání státního občanství je narozením, pokud jeden z rodičů dítěte je občanem České republiky. Dá se říci, že v České republice se státní občanství získává „pokrevně“. Na rozdíl například od jiných zemí jako jsou Spojené státy americké,

pokud se dítě ve státech narodí, tak je automaticky občanem Spojených států amerických, ať jeho rodiče jsou jakéhokoli státního občanství.

Přesné znění státoobčanského slibu, který provádí od 1. 1. 2014 krajský úřad zní: „*Slibuji na svou čest věrnost České republice. Slibuji, že budu dodržovat její Ústavu a ostatní zákony České republiky.*“²³

Dalším způsobem nabývání českého státního občanství je osvojením, kdy jeden z osvojitelů musí být státním občanem České republiky. Dítě získává stejné právní postavení, jako by to bylo vlastní dítě rodičů. Osvojitel je osoba, která musí být zletilá a právně způsobilá a je zapsána v rodném listu dítěte. O osvojení rozhoduje soud. O nabytí státního občanství udělením rozhoduje ministerstvo vnitra. Žadatel o udělení státního občanství musí splnit několik podmínek.

Příklad některých podmínek:

- žadatel musí mít trvalý pobyt v České republice, který získá na policii České republiky na oddělení cizinecké policie a to minimálně po dobu 5 let a na území se musí převážně zdržovat (do doby pobytu se započítává i doba před dosažením zletilosti). Pokud jde o občana státu Evropské unie, tak musí mít trvalý pobyt minimálně 3 roky,
- musí prokázat znalost českého jazyka a se žadatelem proběhne i osobní pohovor,
- nesmí být odsouzen za úmyslný trestný čin po dobu 5 let.

Příkladem prominutí některých podmínek pro udělení státního občanství České republiky je, pokud se narodí na území České republiky, osvojení státní občanem ČR, nebo je jeho manžel (manželka) státním občanem ČR (bohužel se může jednat o účelový sňatek nebo určení otcovství).

Získat státní občanství nalezením, lze u dítěte do 3 let, pokud se jeho totožnost a tím i státní občanství nepodaří zjistit (babybox je místo hlavně v nemocnici nebo v jejich blízkosti, kam matky anonymně odloží své a ve většině případů novorozené dítě, o které se nechtějí nebo z nějakého důvodu nemohou postarat, většinou matky nemají buď zdravotní pojištění anebo nemají peníze, které jsou potřebné na péči o dítě).

²³ Zákon č.186/2013 Sb. ze dne 11. června 2013, o státním občanství České republiky a o změně některých zákonů (zákon o státním občanství České republiky). In: *Sbírka zákonů České republiky*, 2013, částka 77, s. 1780. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2013-186>

K nabytí státního občanství České republiky může dojít po uplynutí lhůty 6 měsíců od nalezení dítěte. Během této lhůty bude ověřováno, jestli dítě nenabýlo občanství jiného státu (bude zjišťována například totožnost). Pokud není znám přesný den nalezení, rozhodne o dni nabytí státního občanství České republiky Ministerstvo vnitra na základě návrhu zákonného zástupce dítěte nebo opatrovníka.²⁴

Nabývání státního občanství České republiky určením otcovství státním občanem České republiky, pokud matka ke dni souhlasného prohlášení o určení otcovství není státní občankou České republiky, ale:

- je občankou členského státu EU, dále Norska, Lichtenštejnska, Islandu či Švýcarska,
- je bezdomovkyní,
- má v České republice povolen trvalý pobyt.²⁵

Těmito způsoby může dítě nabytí státní občanství České republiky automaticky, a to dnem souhlasného prohlášení o určení otcovství. Matrikář zapíše dítě do Informačního systému evidence obyvatel (ISEO) a vyznačí státní občanství České republiky.

Jestliže matka dítěte nespadá do výše jmenovaných tří skupin, tak se musí prokázat otcovství matričnímu úřadu genetickou zkouškou. Tedy, že muž, který určil otcovství je biologický otec dítěte. Jestliže se tak nestane, tak dítě státní občanství České republiky nenabude.

²⁴ Zákon č. 186/2013 Sb. ze dne 11. června 2013 o státním občanství České republiky a o změně některých zákonů (zákon o státním občanství České republiky). In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 77, s. 1775. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2013-186>

²⁵ Zákon č. 186/2013 Sb. ze dne 11. června 2013 o státním občanství České republiky a o změně některých zákonů (zákon o státním občanství České republiky). In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 77, s. 1775. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2013-186>

3 KOMPARACE ZÁSADNÍCH ROZDÍLŮ VE STARÉM A V NOVÉM ZÁKONU O MATRIKÁCHA KOMPARACE STARÉHO ZÁKONA O RODINĚ A NOVÉHO OBČANSKÉHO ZÁKONÍKU – RODINNÉ PRÁVO

Od 1. ledna 2014 vešel v platnost zákon č. 312/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 301/2000 Sb. o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů. Jedna ze zásadních změn je, že některé paragrafy ze zákona č. 115/2006 Sb., zákon o registrovaném a o změně některých souvisejících zápisů, se přemísťují do tohoto zákona.

Tím není registrované partnerství vedeno jen v samostatném zákoně, ale některé jeho části jsou postaveny vedle narození, úmrtí, manželství. Příklad změn je například zápis do matriční knihy, vedení sbírky listin registrovaného partnerství a doklady, které se přikládají k registrovanému partnerství. Registrované partnerství lze uzavřít před příslušným matričním úřadem na území České republiky, bez ohledu na trvalý pobyt partnerů.

Další změnou v zákoně je pojem nezletilá osoba. Pojem nezletilý znamená, že se jedná o fyzickou osobu, která je mladší 18 let a nenabyla plné svéprávnosti.²⁶

Dochází k nárůstu provedení umělých oplodnění a pojem je zde zaveden ohledně zápisu narození dítěte cestou mimo manželství. Pozitivní je, že matrika může sdělovat na základě žádosti rodná čísla nemocnici, kde se dítě narodilo, oproti předchozímu zákonu, kdy matrika nemohla sdělovat rodná čísla pouze jen na základě souhlasu rodičů dítěte. Díky této změně nemocnice snadněji a rychleji vykazují následnou zdravotní péči někdy i akutní.

K zápisu do knihy narození dítěte, které se narodilo mimo manželství a bylo k němu určeno otcovství nebo otec souhlasil s umělým oplodněním, tak jeden z rodičů musí odevzdat matričnímu úřadu prohlášení o jménu nebo jménech dítěte a prohlášení o určení otcovství nebo písemný souhlas muže, který souhlasil s umělým oplodněním.

²⁶ Zákon 89/2012 Sb. ze dne 3. února 2012 občanský zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky*, 2012, částka 33, s. 7. ISSN 1211-1244.

Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/NOZ_interaktiv.pdf

Tento souhlas musí být schválen zdravotním zařízením nebo soudem, který rozhodl o určení otcovství.

Podle nového občanského zákoníku se rodným příjmením rozumí to příjmení, které je napsáno v knize narození, při narození, při určení otcovství, při osvojení nebo při změně pohlaví.²⁷

V novelizovaném zákonu o matrikách je nově přidáno, že zápis do knihy narození dítěte, které se narodilo mimo zdravotnické zařízení a jeho matce se neposkytla zdravotní péče. Otec nebo matka dítěte musí ukázat doklady, jako jsou: občanský průkaz nebo je možné předložit i cestovní doklad nebo jestliže byl vydán cizinci průkaz o povolení pobytu, dále oddací list, prohlášení rodičů o jménu (jménech) dítěte a další doklady, které jsou nutné k ověření správnosti údajů. Pokud výše uvedené doklady nepředloží, musí žena ukázat alespoň další 3 doklady, které vedou k tomu, že je to opravdu matka dítěte, která ho porodila.

Další změna nastala, že osvojené dítě se může podívat do matriční knihy na zápis narození, již od 12 let. Dříve to bylo od 18 let, což vzhledem k nízkému věku dítěte se může považovat za nevhodné. Nově je, že při určení otcovství, pokud jeden z rodičů nerozumí česky nebo je němý, neslyší, tak je potřeba, aby byl přítomen tlumočnick. Tlumočnicka si hradí rodiče dítěte. Tato problematika nebyla ve starém zákonu o matrikách řešena.

Stále populárnější záležitostí se stává sestavování rodokmenu. Nový zákon umožňuje vydat matriční doklad nebo nahlédnout do matriční knihy i osobě, která nespadá do výčtů členů rodiny, kteří mají na toto právo, ale musí uplynout od provedení zápisu lhůta 100 let u narození, 75 let u manželství nebo partnerství a 30 let u úmrtí.

Dále se novelou ruší povinné prokazování svého rodného příjmení rodným listem, např. u výpisu z rejstříku trestů. Nyní tento údaj si zajistí úřady z evidence obyvatel samy. Mezi další změnu patří odborná zkouška matrikáře, kterou provádí pouze krajský úřad ve svém správním obvodu.

Další změnou je například, že místo slova zástupce se používá zmocněnec. Co se týče sňatku uzavřeného zmocněncem (dříve zástupcem), tak o povolení tohoto sňatku

²⁷ DAUBNEROVÁ, A. *Matriční činnost po účinnosti nového občanského zákoníku*. Praha: Linde, 2013, s. 75. ISBN 978-80-7201-930-4.

snoubenec zažádá krajský úřad, v jehož správním obvodu má být manželství uzavřeno. Zmocněnec musí předem se zmocněním souhlasit, jinak může nesouhlas prosadit u odvolání proti rozhodnutí o povolení uzavření manželství zmocněncem.

Zmocněnec musí být samozřejmě svéprávný a zletilý. Zajímavostí je, že při uzavření manželství zmocněncem mohou být u obřadu dvě osoby stejného pohlaví. Nesmí se stát, že u obřadu bude pouze jeden snoubenec. Příbuzenství u uzavírání manželství zmocněncem je možné. Snoubenec a osoba, která zastupuje snoubence, tak vykazují pozici hlavního účastníka řízení.

K žádosti snoubenci předkládají:

- občanské průkazy,
- rodné listy popř. rozsudky o rozvodu manželství, úmrtí listy a písemnou plnou moc s úředně ověřeným podpisem.

V písemné plné moci je obsaženo například:

- jméno, příjmení, místo trvalého pobytu snoubenců a zmocněnce,
- datum a místo narození, rodná čísla, dohoda o příjmení po uzavření manželství, prohlášení, že zmocnitel ví o zdravotním stavu snoubence, mezi další údaje, které patří do plné moci je i prohlášení o příjmení muže a ženy a jejich společných dětí, jak v ženském, tak v mužském tvaru po uzavření manželství, další údaj je urovnání majetkových záležitostí a hmotné zabezpečení po uzavření manželství. Tímto novým zákonem se prodlužuje platnost osvědčení k uzavření církevního sňatku z 3 měsíců na 6 měsíců ode dne vydání.

Osoba, která chce osvojit zletilého, musí podat návrh k soudu a soud poté rozhodne o osvojení zletilého. Toto je novinkou v novém občanském zákoníku. Své příjmení si zletilý může ponechat anebo si může nové příjmení se souhlasem osvojitele přidat. Zletilého lze osvojit podle následujících kritérií:

- osvojitel osvojí dítě svého manžela,
- osvojitel pečoval o osvojovaného v době jeho nezletilosti,
- sourozenec osvojovaného byl jako nezletilý osvojen svým osvojitelem,
- osvojovaný byl nezletilý a to v době návrhu podání.

V novém občanském zákoníku je definován mimo jiné i pojem nezvěstnost, když nastane tato situace, tak prohlásit za nezvěstného může jedině soud a to pouze v případech kdy:

- jestliže osoba se stala nezvěstnou a jsou pochybnosti o tom, zda je osoba naživu,
- dále pokud se osoba stala nezvěstnou, ale z nějakých důvodů neplyne, že by nebyla naživu (například osoba odešla ze svého bydliště a nedala o sobě vědět a neví se, kde se momentálně nachází).²⁸

Pokud soud rozhodne o tom, že je osoba nezvěstná, tak se údaj o této osobě vede v Informačním systému evidence obyvatel (ISEO).

Nový občanský zákoník se zabývá i pojmem zletilost. Zletilostí je myšleno dovršení 18 let. Zletilost je ale rozdílná od svéprávnosti, jelikož svéprávností se chápe vlastními činnostmi nabývat práva a také se zavazovat k povinnostem.

Fyzická osoba může svéprávnost získat:

- doznáním svéprávnosti,
- zletilostí,
- jestliže je osoba starší 16 let a chce uzavřít manželství, tak to lze pouze s povolením soudu.²⁹

Tedy podle nového občanského zákoníku se rozlišení osob na nezletilé a zletilé je pouze dovršení 18 let. Osoba, která zatím nedovršila 18 věk, tak se může nově stát svéprávnou. Svéprávná osoba může například právně jednat, tedy uzavírat smlouvy.

Podmínky rozhodnutí za svéprávného:

- schválení zákonnými zástupci,
- dovršení 16 let,
- doklad o tom, že je nezletilý schopný se o sebe postarat. (schopen sám se živit atd.)

²⁸ DAUBNEROVÁ, A. *Matriční činnost po účinnosti nového občanského zákoníku*. Praha: Linde, 2013, s. 12. ISBN 978-80-7201-930-4.

²⁹ Zákon 89/2012 Sb. ze dne 3. února 2012 občanský zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky*, 2012, částka 33, s. 8. ISSN 1211-1244.

Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/NOZ_interaktiv.pdf

Další možností, jak nabýt plné svéprávnosti před 18 věkem, je možné za předpokladu uzavřít manželství s povolením soudu. Podmínky jsou takové, že osoba dovršila 16 let a existují pro to závažné příčiny, např. těhotenství. Tyto situace se odehrávaly hlavně před rokem 1990, v dnešní době se vyskytují velmi zřídka.

Novým pojmem je v novém občanském zákoníku švagrovství, kdy vznik švagrovství se bere jako vztah jednoho z manželů mezi příbuznými druhého manžela. Příbuzní manželů nejsou vzájemně „sešvagřeni“. Švagrovství se zruší rozvodem manželů, ale stále trvá, když jeden z manželů zemře.³⁰

Zajímavostí je, že zákon o matrikách a nový občanský zákoník jinak rozlišuje pojem zletilost. Zbavení svéprávnosti nový občanský zákoník stanovuje, že svéprávnost jde jenom omezit z vážných zdravotních důvodů a to nanejvýš na dobu tří let. Po uplynutí této doby se musí opět požádat soud o zbavení svéprávnosti. Kdo byl zbaven svéprávnosti nebo omezen způsobilosti k právním úkonům před platností nového občanského zákoníku, nabudou ze zákona svéprávnosti nejpozději k 1. lednu 2017.

³⁰ Zákon 89/2012 Sb. ze dne 3. února 2012 občanský zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky*, 2012, částka 33, s. 166. ISSN 1211-1244.

Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/NOZ_interaktiv.pdf

4 PODSTATNÉ ROZDÍLY VE SLOVENSKÉ MATRICE OPROTI ČESKÉ

Cílem této kapitoly bude uvést podstatné rozdíly ve slovenské matrice, která využívá hlavně zákony: zákon č. 36/2005 Z. z. o rodine, zákon č. 154/1994 Z. z. o matrikách, a dále zákon č. 300/1993 Z. z. o mene a priezvisku (jménu a příjmení). Tudíž zákon o jménu a příjmení a zákon o matrikách má veřejné slovenská právní úprava zvlášť na rozdíl od české, kdy zákon o matrikách a jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů je dohromady.

Ve slovenském právním řádu patří matiky mezi veřejné listiny, zatímco v českém právním řádu se matriky neberou jako listiny.³¹ Největším rozdílem oproti české matrice je, že Slovensko patří k zemím, které neuznávají registrované partnerství. Na Slovensku bylo již několik pokusů, aby mohli občané stejného pohlaví uzavírat registrované partnerství, ale byly tyto návrhy pokaždé zamítnuty. V České republice lze uzavřít registrované partnerství se slovenským občanem, ale druhý partner nebo partnerka musí mít české státní občanství. Tudíž dva občané, kteří jsou slovenskými státními občany, nemůžou uzavřít partnerství na území České republiky.

Na Slovensku stále existují okresní úřady, proto matrikář například sbírku listin odevzdává za kalendářní rok do 28. února do sídla okresního úřadu, v České republice se od roku 2003 předávají sbírky listin příslušnému krajskému úřadu. Co se týče uzavření manželství, tak snoubenci mohou uzavřít manželství na matričním úřadě, v jehož matričním obvodu má alespoň jeden ze snoubenců trvalý pobyt. Jestliže chtějí snoubenci uzavřít manželství v jiném matričním obvodě, tak matriční úřad podle trvalého pobytu vydá povolení. Podle české právní úpravy mohou snoubenci uzavřít manželství před jakýmkoli matričním úřadem bez ohledu na trvalý pobyt. Dále slovenská právní úprava nezná osvědčení k církevnímu sňatku.

Dalším podstatným rozdílem ve slovenské matrice je, že od roku 2006 slovenské úřady (matriky) nevydávají svým občanům vysvědčení o právní způsobilosti k uzavření

³¹ Zákon č. 154/1994 Z.z. z 27. mája 1994 o matrikách. In: *Zbierka zákonov Slovenskej republiky*, 1994, čiastka 43. Dostupnosť z: <http://www.zakonypreludi.sk/zz/1994-154>

manželství. Když chce uzavřít manželství slovenský občan na území České republiky, tak matriční úřad snoubenci předložení tohoto dokladu ve správním řízení promine.

Tak jako česká matrika (kromě knihy registrovaného partnerství), tak i slovenská matrika používá matriční knihy narození, manželství a úmrtí. Matriční kniha manželství se vede jenom pro jeden matriční obvod. Vedení společné matriční knihy pro celý matriční obvod je úsporné, jelikož v nematričních obcích se často svatby nekonají. Zápisy do zvláštní matriky vede Ministerstvo vnitra Slovenské republiky, tedy zvláštní matriku nevede jeden z matričních úřadů.

Všechny matriční knihy se vedou po dobu 100 let od posledního zápisu a po uplynutí této doby se matriční knihy předají do archivu. V Českém zákoně je doba uložení matričních knih trochu odlišná a dále se matriční knihy odevzdávají státnímu oblastnímu archivu.

Údaje, které jsou potřebné pro zápis do knihy úmrtí ve slovenské právní úpravě, poskytuje matričnímu úřadu vypravovatel pohřbu a to do 5 pracovních dnů, tudíž vypravovatel pohřbu musí spolupracovat s matričním úřadem. V České republice vypravovatel pohřbu nemá žádnou povinnost se zápisem zemřelého a s vystavením úmrtního listu. Matrikář si údaje může vyhledat v evidenci obyvatel.

Matrikář podle slovenského zákona o matrikách skládá slib do rukou starosty obce, zatímco v České republice matrikář po úspěšném provedení odborné zkoušky získá pověření od starosty matriční obce, ve kterém je matrikář zaměstnán. Dále je zde uvedeno, že matrikáři, který vykonává sňateční obřad, je poskytnuta finanční částka na tzv. ošatné.³² V České republice toto není v zákoně ustanovené, pokud matrikář dostává tzv. ošatné, tak výše se stanovuje například radou obce.

Zajímavostí je, že ve slovenském zákonu o matrikách není zmínka o tom, že matrikář má postavení úřední osoby a není zde napsaný obsah zkoušky, kterou matrikář vykoná a dále zde není, jak se bude postupovat v případě, jestliže matrikář zkoušku neudělá. Další odlišností oproti českému právnímu řádu, je že Slovenští občané si mohou nechat dopsat mimo druhého jména i třetí jméno, zatímco český občan může mít maximálně dvě.

³² Zákon č. 154/1994 Z.z. z 27. mája 1994 o matrikách. In: *Zbierka zákonov Slovenskej republiky*, 1994, čiastka 43. Dostupnosť z: <http://www.zakonypreludi.sk/zz/1994-154>.

ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce bylo nastínit problematiku v oblasti matrik, provést komparaci zásadních rozdílů ve starém a v novém zákonu o matrikách a porovnání starého zákona o rodině a nového občanského zákoníku – rodinné právo, který nabyl účinnosti od 1. ledna 2014. V bakalářské práci je dále řešena i komparace zásadních rozdílů mezi českou a slovenskou matrikou.

K problémům matriky patří rozhodně obsazení zajímavých termínů, kdy snoubenci chtějí uzavřít sňatek ve velkém počtu a na různých neobvyklých místech v matričním obvodu. Často není možné všem snoubencům vyhovět. V novém zákoně o matrikách je snížen věk osvojení, který může nahlížet do knihy narození, z 18 let na 12 let. Lepší by bylo stanovit věkovou hranici od 18 let, kdy je člověk plnoletý. Při nahlížení do matriční knihy se dítě může dozvědět informace, se kterými se může špatně vyrovnat.

Novela zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů přinesla ve většině případů pozitivní změny, které jsou přínosem, jak pro občany, tak pro práci matrikáře. Matrikáři obce s rozšířenou působností usnadní práci zejména to, že odborná zkouška nových matrikářů se provádí pouze na krajském úřadě, do jehož správního obvodu spadá obec, kde je matrikář zaměstnán. Dále do kompetence krajských úřadů připadlo rozhodování o možnosti povolení uzavírat manželství zmocněncem. O tomto povolení rozhoduje krajský úřad, v jehož správním obvodu bude manželství uzavřeno.

Některé paragrafy a odstavce zákona o registrovaném partnerství jsou nově součástí zákona o matrikách. Díky novele zákona je možné registrované partnerství uzavřít před jakýmkoli jedním ze čtrnácti určených matričních úřadů. Pro partnery je nyní snadnější, pokud chtějí uzavřít registrované partnerství před matričním úřadem, který není příslušný podle trvalého pobytu jednoho z partnerů. V každém kraji je stanoven jeden matriční úřad, který je oprávněn uzavírat registrované partnerství.

Novela zákona o matrikách, jménu a příjmení, vyžaduje mimo jiné i přítomnost tlumočnicka při určení otcovství, kterého jsou rodiče dítěte povinni hradit na své

náklady. Tlumočník musí být přítomen, jestliže je jeden ze snoubenců němý, neslyšící nebo nerozumí česky. Tím se zabrání do budoucna zpochybnění tohoto důležitého zápisu.

V novém občanském zákoníku – rodinné právo už není tolik zásadních změn, jako v novelizovaném zákonu o matrikách, jménu a příjmení. Nový občanský zákoník se hlavně zabývá pojmy, kterými jsou například zletilost, poručenství, svéprávnost, švagrovství. Zde jsou pojmy jasně definovány, a proto by již nemělo docházet k pochybnostem, které dříve vyvolávalo jejich nepřesné definování.

Ve slovenských právních předpisech není citováno, že matrikář je úřední osoba. V tomto právním řádu také neexistuje registrované partnerství. Odlišné je, že na Slovensku mohou být zapsána v matriční knize až 3 jména. Matriky jsou na Slovensku považovány za veřejné listiny, stejně jako rodný, oddací a úmrtní list.

Český zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, který se skládá ze dvou částí, má dohromady 96 paragrafů. V první části (hlava I), matrika, je obsaženo celkem 60 paragrafů. V druhé části (hlava II), jméno a příjmení, je zahrnuto celkem 36 paragrafů. Ve slovenském zákoně č. 154/1994 Z. z. o matrikách je obsaženo 39 paragrafů a v zákoně č. 300/1993 Z. z. o mene a priezvisku (jménu a příjmení) je zahrnuto 17 paragrafů.

Tím je zřetelně vidět, že český zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení je více obsáhlý. Tudíž je v českém zákoně matriční činnost popisována a řešena podrobněji než ve slovenském zákoně a jsou zde citovány záležitosti, které jsou důležité pro fungování matriky, které chybí ve slovenských zákonech. Rozhodně je nutné brát v potaz, že slovenská právní úprava neuznává registrované partnerství, tím je počet paragrafů ve slovenském zákoně č. 154/1994 Z. z. o matrikách logicky menší. Ve slovenském zákonu o matrikách jsou uvedeny minimální informace o matrikáři a o zkoušce, kterou je povinen vykonat.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů:

DAUBNEROVÁ, A. *Matriční činnost po účinnosti nového občanského zákoníku*. 1. vyd. Praha: Linde 2013. ISBN: 978-80-7201-930-4.

KNAPP, K. a VAŇKOVÁ Z. *Komentář k zákonu o matrikách a k zákonu o užívání a změně jména a příjmení*. 1. vyd., Praha: Orbis, 1956. ISBN: není uvedeno

KNAPPOVÁ, M. *Jak se bude Vaše dítě jmenovat*. 5 vyd. Praha: Academia, 2010, ISBN 978-80-200-1888-5.

KNAPPOVÁ, M. *Příjmení v současné češtině, jazyková příručka*. 1. vyd. Liberec: AZ Kort, 1992. ISBN 80-900008-9-4.

MACH, P. *Registrace partnerství, pokrok nebo zodpovědné riziko*. 1. vyd. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2006, ISBN: 80-86547-51-5.

MOTEJL, O. a VALÁŠEK M. *Matriční úřady*, Brno: Kancelář veřejného ochránce práv 2008, ISBN: 978-80-254-3404-8.

POMAHAČ, R. *Veřejná správa*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, ISBN 978-80-7400-447-6.

SLÁDEČEK, V. *Správní právo (zvláštní část)*. Praha: Leges, 2011, ISBN: 978-80-87212-80-6.

SCHELLE, K. *Dějiny české veřejné správy*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, ISBN: 978-80-7380-203-5.

Seznam použitých ostatních zdrojů:

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 21/2006 Sb., o ověřování shody opisu nebo kopie s listinou a o ověřování pravosti podpisu a o změně některých zákonů (zákon o ověřování)

Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství, ve změně pozdějších předpisů

Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů

Vyhláška Ministerstva vnitra č. 207/2000 Sb., kterou se provádí zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů

Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů

Správní řád č. 500/2004 Sb., ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 186/2013 Sb., o státním občanství České republiky a o změně některých zákonů (zákon o státním občanství České republiky)

Seznam použitých zahraničních zdrojů

Zákon č. 154/1994 Z. z. o matrikách a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Zákon č. 36/2005 Z. z., o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Zákon č. 300/1993 Z. z. o mene a priezvisku a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Seznam použitých internetových zdrojů:

BRNO – STŘED, *Zvláštní matrika – zápis matriční události*, © 2009 [2014-12-1].

Dostupné z: <http://www.stred.brno.cz/zvlastni-matrika-zapis-matricni-udalosti>

GENEA, *Hledání kořenů*. [online]. © 2011 [2014-15-01]. Dostupné

z: <http://www.geneacz.cz/hledani-korenu/>

PROJOBS, *Matrikář*. [online]. © 2014 [2013-12-20]. Dostupné

z: <http://www.projobs.cz/napln-prace-matrikar-226>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Dotazník k uzavření manželství I

Příloha B – Žádost o vystavení matričního dokladu III

PŘÍLOHA

Příloha A – Dotazník k uzavření manželství

DOTAZNÍK K UZAVŘENÍ MANŽELSTVÍ

	MUŽ	ŽENA
Jméno, popř. jména a příjmení		
Rodné příjmení		
Datum, místo a okres (stát) narození		
Rodné číslo		
Osobní stav		
Státní občanství		
Bydliště (trvalý pobyt)		

Prohlášení o uzavření manželství bychom chtěli učinit před

.....

(název úřadu)

v obřadní místnosti úřadu*)

na jiném vhodném místě*)

Jsme si vědomi, že při uzavření manželství jsme povinni učinit dohodu o užívání příjmení. Předběžně jsme se dohodli, že budeme po uzavření manželství:

a) užívat společné příjmení

muž:

.....

žena.

.....

b) užívat každý své dosavadní příjmení
a společně děti budou užívat příjmení muž:

.....

žena:

.....

děti:

.....

c) užívat společné příjmení a muž*) - žena*) muž:

.....

bude užívat a na druhém místě uvádět
příjmení předchozí, tj.

žena:

.....

děti:

.....

*) nehodící se škrtněte

Byli jsme poučeni o tom, že při zápisu uzavření manželství lze na základě žádosti ženy, již se uzavření manželství týká, uvést za stanovených podmínek v matriční knize příjmení, které bude po uzavření manželství užívat, v mužském tvaru.

Žena předběžně žádá, aby její příjmení, vyplývající z dohody o příjmení po uzavření manželství, bylo v knize manželství zapsáno v mužském tvaru:....., protože je

- a) cizinkou,
- b) státní občankou České republiky, která má nebo bude mít trvalý pobyt v cizině,
- c) státní občankou České republiky, jejíž manžel je cizinec,
- d) státní občankou České republiky, která je jiné než české národnosti *)

Bereme na vědomí, že při sňatečném obřadu uvedeme, dříve než učiníme sňatečný projev vůle, že nám nejsou známy překážky, které by bránily uzavřít manželství, že navzájem známe svůj zdravotní stav a že jsme zvážili uspořádání budoucích majetkových poměrů, svého bydlení a hmotné zajištění po uzavření manželství.

Prohlašujeme, že nejsme ve vztahu poručníka a poručenice, dítěte a osoby, do jejíž péče bylo dítě svěřeno, nebo pěstouna a svěřeného dítěte.

Máme spolu již tyto děti – jméno a příjmení, datum a místo narození - dokládá se rodným listem dítěte (dětí):

.....

Dohoda o příjmení se bude vztahovat i na toto dítě (dětí) nevěsty, jehož (jejichž) otec není znám – dokládá se rodným listem dítěte (dětí):

V

podpis ženy

podpis muže

*) nehodící se škrtněte

Příloha B – Žádost o vystavení matričního dokladu

Žádost o vystavení matričního dokladu

Podle § 25, 25a, 25b zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o matrikách“ a podle § 24 vyhláška č. 207/2001 Sb., kterou se provádí zákon o matrikách
Žádám o vystavení: rodného listu - oddacího listu - úmrtního listu- dokladu o registrovaném partnerství

Pro použití: v České republice – případně v cizině */uved'te stát/
.....

Rodný list:

Jméno a příjmení
.....

Datum a místo narození.....

Oddací list/ doklad o registrovaném partnerství/

Jméno a příjmení ženicha /partnera,

partnerky/.....

Jméno a příjmení nevěsty

/partnera,partnerky/.....

Datum a místo uzavření manželství /registrovaného

partnerství/.....

Úmrtní list:

Jméno a příjmení
.....

Datum a místo úmrtí
.....

Údaje o žadateli:

Jméno a příjmení: nar.:

Doklad totožnosti: OP, CD č.:vydán

kým:.....dne:.....

Trvalý pobyt* – adresa pro

doručení*:
.....

Žadatel byl poučen o nutnosti vyššího ověření dokladu, je-li vydán pro použití v cizině.

Podpis žadatele:

Právní nárok žadatele podle § 25, 25a, 25b zák. č. 301/2000 Sb., byl ověřen

Správní poplatek ve výši: uhrazen dne:.....pokladní doklad

č.:.....

Doklad byl vypraven k odeslání do vlastních rukou dne:

Doklad převzal/a osobně dne: podpis žadatele:

Razítko a podpis matrikáře:

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Aneta Hlásková

Obor: Evropská hospodářskosprávní studia

Forma studia:denní

Název práce: Reflexe zákona o matrikách v oblasti státní správy

Rok: 2013/2014

Počet stran textu bez příloh: 46

Celkový počet stran příloh: 3

Počet titulů českých použitých zdrojů: 9

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 3

Počet internetových zdrojů: 3

Počet ostatních zdrojů: 11

Vedoucí práce: JUDr. Aleš Zpěvák